

Institucionální pomoc obětem obchodování s lidmi a nucené prostituce

Bc. Alena Přikrylová

Diplomová práce
2011

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Alena PŘIKRYLOVÁ**
Osobní číslo: **H08408**
Studijní program: **N 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Institucionální pomoc obětem nucené prostituce
a obchodu s lidmi**

Zásady pro vypracování:

Analýza literárních pramenů a zpracování teoretických východisek
Příprava výzkumu, výběr a charakteristika výzkumného souboru
Provedení výzkumu: kvalitativně-quantitativní typ výzkumu
Zpracování a vyhodnocení výsledků výzkumu
Přijetí odpovídajících závěrů
Doporučení pro praxi
Vedoucí diplomové práce: Mgr. Monika Vymazalová (není zaměstnancem UTB Zlín)

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

MATOUŠEK, O., KOLÁČKOVÁ, J., KODYMOVÁ, P. Sociální práce v praxi. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-002-X

RINGDAL, Nejtěžší povolání světa: kapitoly z dějin prostituce. 1.vyd. Brno: Doplněk 2000. ISBN 80-7239-046-5

CHMELÍK, J. a kol. Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita. 1.vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-739-6

TRÁVNÍČKOVÁ, I. a kol. Obchodování se ženami z pohledu České republiky, 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004. ISBN 80-7338-030-7

ČECH, S., ŘEZNÍČEK, M. Zločin kolem nás (průvodce světem kriminality, prostituce, drog, hazardních her a pašeráctví). 1.vyd. Praha: Melantrich 1997. ISBN 80-7023-253-6

Vedoucí diplomové práce:

Ing. Jiří Adam
EXT

Datum zadání diplomové práce:

20. ledna 2011

Termín odevzdání diplomové práce:

29. dubna 2011

Ve Zlíně dne 20. ledna 2011

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

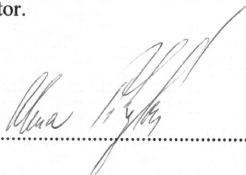
Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 28.4. 2011

.....

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlžení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnožení.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odporčí-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Ve své diplomové práci se zabývám tématem obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování žen. V úvodu vymezuji pojem obchodování s lidmi a sexuální vykořisťování žen. Následně se věnuji typologii a definici obětí tohoto trestného činu. V dalších kapitolách jsou popsána aktuální legislativní opatření a situace v České republice. V závěru teoretické části se zabývám institucemi, které pomáhají obětem obchodování s lidmi v České republice. V provedeném výzkumu bylo mým záměrem na základě případových studií a rozhovorů s respondenty, zmapovat cíle, možnosti, způsoby spolupráce, dosavadní zkušenosti a vnímání dané problematiky. Zabývám se zde jednak pohledem zainteresovaných profesionálů, tak i samotných obětí trestné činnosti. V poslední kapitole jsou shrnuty výsledky provedeného výzkumného šetření.

Klíčová slova: obchodování s lidmi, sexuální vykořisťování, integrace, reintegrace, sociální izolace, sociální pomoc, důvěra

ABSTRACT

The thesis deals with the issue of trafficking for sexual exploitation of women. The introduction defines the concept of human trafficking and sexual exploitation of women. Then I deal with typology and definition of victims of crime. In subsequent chapters are described actual legislative measures and situation in the Czech Republic. In conclusion of theoretically part I deal with institutions that assisting victims of human trafficking in the Czech Republic. In the research was my intention on the basis of case studies and interviews with respondents, map out the goals, possibilities, ways of cooperation, experience and perception of the problem. Here I deal with both eyes involved professionals as well as themselves victims of crime. The last chapter summarizes the results of the research.

Keywords: human trafficking, sexual exploitation, integration, reintegration, social isolation, social assistance, confidence

Poděkování:

Touto cestou bych chtěla poděkovat své vedoucí diplomové práce, která mě po celou dobu metodicky i psychicky podporovala. Především však děkuji svému pracovnímu týmu v zaměstnání a svým blízkým za jejich trpělivost a podporu po dobu psaní této práce. V neposlední řadě děkuji všem mým respondentům, kteří byli velmi ochotní se mnou spolupracovat, především Mgr. J. Krpálkové, která nabídla možnost našemu zařízení účastnit se na Programu podpory a pomoci obětem obchodování s lidmi.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

„Pro někoho budu možná špinavá děvka, ale pro jiné můžu být tou, která jim třeba dá dobrou radu“.
(bulharská žena zavlčená do Německa)

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 DEFINICE OBCHODU S LIDMI	13
1.1 SEXUÁLNÍ VYKOŘIŠŤOVÁNÍ ŽEN	14
1.2 TYPOLOGIE OBĚTÍ.....	15
1.3 IDENTIFIKACE OBĚTÍ.....	17
2 LEGISLATIVNÍ OPATŘENÍ V RÁMCI ČR.....	20
2.1 TRESTNÝ ČIN OBCHODOVÁNÍ S LIDMI	20
2.2 SOUVISEJÍCÍ TRESTNÉ ČINY.....	23
2.3 VÝVOJ TRESTNÉHO ČINU OBCHODOVÁNÍ S LIDMI V RÁMCI PRÁVNÍ ÚPRAVY V ČESKÉ REPUBLICE	24
2.4 PROBLEMATICKÉ OBLASTI V PRÁVNÍ ÚPRAVĚ.....	25
3 STÁVAJÍCÍ SITUACE V ČESKÉ RESPUBLICE.....	27
4 SOCIÁLNÍ POMOC A INTERVENCE OBĚTEM OBCHODOVÁNÍ S LIDMI	30
4.1 NAVÁZÁNÍ KONTAKTU S OBCHODOVANOU OSOBOU	31
4.2 NABÍDKA POMOCI.....	32
4.2.1 Pomoc při řešení problémů, s nimiž se setkávají:	32
4.2.2 Pomoc ženám, které se rozhodli odejít od svých vykořisťovatelů:.....	33
4.2.3 Pomoc ženám, které trpí následky špatného psychického a fyzického zacházení:	33
4.2.4 Pomoc při návratu:	34
5 PROGRAM PODPORY A OCHRANY OBĚTÍ OBCHODOVÁNÍ S LIDMI	36
5.1 CÍLE PROGRAMU.....	36
5.2 CÍLOVÁ SKUPINA	37
5.3 NÁVRH NA VSTUP DO PROGRAMU	37
5.4 PODMÍNKY VSTUPU DO PROGRAMU.....	38
5.5 JEDNOTLIVÉ FÁZE PROGRAMU.....	38
5.5.1 1. Fáze – doba na rozmyšlenou (krizová intervence):.....	38
5.5.2 2.Fáze – sociální reintegrace:.....	39
5.5.3 3.Fáze – trvalý pobyt z humanitárních důvodů	39
5.6 UKONČENÍ PROGRAMU.....	39
5.7 VYŘAZENÍ Z PROGRAMU	39
5.8 INSTITUCIONÁLNÍ RÁMEC PROGRAMU.....	40
5.8.1 Ministerstvo vnitra České republiky:	40

5.8.2	Policie České republiky a její specializovaná oddělení (Útvar pro odhalování organizovaného zločinu služby kriminální policie a vyšetřování Policie České republiky, Služba cizinecké a pohraniční Policie České republiky):	41
5.8.3	Nevládní organizace:.....	41
5.8.4	IOM (Mezinárodní organizace pro migraci):	42
6	INSTITUCE ZAPOJENÉ DO PROGRAMU PODPORY A OCHRANY OBĚTÍ OBCHODOVÁNÍ S LIDMI V ČESKÉ REPUBLICE.....	43
6.1	LA STRADA ČESKÁ REPUBLIKA	43
6.2	CHARITA ČESKÁ REPUBLIKA – PROJEKT MAGDALA	45
6.3	ROZKOŠ BEZ RIZIKA.....	46
6.4	MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE PRO MIGRACI (INTERNATIONAL ORGANIZATION FOR MIGRATION - IOM)	48
II	PRAKTICKÁ ČÁST.....	50
7	OBLAST VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	51
7.1	CÍL VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	51
7.2.	METODOLOGIE VÝZKUMU.....	52
7.2.1.	Kvalitativní výzkum.....	53
7.2.2.	Výzkumný vzorek a způsob výběru	53
7.2.3.	Výzkumné techniky.....	55
7.2.3.1.	Strukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami.....	55
7.2.3.2.	Případová studie.....	55
7.2.4.	Metody vyhodnocování získaných dat a jejich interpretace.....	56
7.2.4.1.	Validita výzkumného šetření	56
7.2.4.2.	Transkripce rozhovorů.....	56
7.2.4.3.	Zakotvená teorie	57
8	PŘÍPADOVÉ STUDIE	58
8.1	PŘÍPADOVÁ STUDIE Č. 1.....	58
8.2	PŘÍPADOVÁ STUDIE Č. 2.....	60
9	VYHODNOCENÍ ZÍSKANÝCH POZNATKŮ Z VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	62
9.1	SHRnutí PŘÍPADOVÝCH STUDÍ A ROZHovorŮ – PŘÍLOHA Č. 1-2.....	62
9.2	SHRnutí PŘÍPADOVÝCH STUDÍ A ROZHovorŮ – PŘÍLOHA Č. 3 -7	63
9.3	VYHODNOCENÍ STUDIA DOSTUPNÝCH MATERIÁLŮ JEDNOTLIVÝCH INSTITUCÍ.....	68
9.4	ZÁVĚREČNÉ SHRnutí	68
	ZÁVĚR	70
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	72
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	74
	SEZNAM TABULEK.....	75
	SEZNAM PŘÍLOH.....	76

ÚVOD

Nad tématem mé diplomové práce jsem se dlouho rozmýšlela. Byla jsem rozhodnutá uchopit téma, které nějakým způsobem úzce souvisí s mou prací, abych mohla uplatnit své dosavadní zkušenosti a postřehy. Pracuji již 10 let jako vedoucí azylového domu pro matky s dětmi a ženy v tísní v Kroměříži. Již od počátku fungování tohoto zařízení jsme se snažili zaměřit naši práci i na určité specifické oblasti související se ztrátou bydlení a potřebou pomoci, například domácí násilí. Tudíž jsme také s velkým nadšením přijali spolupráci v rámci projektu Magdala při jeho vzniku. Zde se nám otevřely nové obzory pomoci další cílové skupině, a to obětem nucené prostituce a obchodu s lidmi. Projekt Magdala má již za několikaleté fungování vypracovanou ucelenou metodiku práce s těmito oběťmi a fungující sít' kontaktů. Přesto je tato oblast, dle mého názoru, značně citlivá a pro spoustu pomáhajících pracovníků nebo státních úředníků neuchopitelná nebo jde o „příliš tenký led“ na to, aby se jí zabývali.

Obchodování s lidmi, které často odborníci nazývají novodobým otroctvím je celosvětově rozšířeným fenoménem. V České republice došlo k jeho obrovskému rozpuku po roce 1989, kdy se společnost věnovala především společenskému a hospodářskému růstu a bezpečnost země byla poněkud odsunuta stranou. Proto měl organizovaný zločin, který se výhradně obchodováním s lidmi zabývá, téměř „volné pole působnosti“. Celosvětově je však obchodování s lidmi považováno za velký problém, který negativně ovlivňuje každodenní život lidské populace. Problematika obchodování s lidmi je velmi široké téma, které v sobě zahrnuje obchodování za účelem práce v sexuálním průmyslu, nucené práce, práce v domácnosti, za účelem sňatku, žebroty či obchodování s lidskými orgány. U obětí obchodování s lidmi jsou často velmi drastickými způsoby potlačovány jejich nezákladnější práva a svobody. Bez pomoci zainteresovaných institucí nejsou schopny se tyto osoby vrátit zpět k běžnému životu.

Mou prvotní hnací silou bylo vytvořit určitý ucelený základní materiál, který by zmapoval možnosti pomoci právě obětem nucené prostituce a obchodu s lidmi v rámci již fungujících institucí, zjistit jejich zkušenosti, negativní a pozitivní dopady z dosavadní spolupráce. Zaměření směrem k ženám – tedy k nucené prostituci jsem zvolila právě díky již několikaletým osobním zkušenostem s prací s touto cílovou skupinou. Dalším mým velkým motivem bylo získat osobní rozhovory se samotnými oběťmi obchodování s lidmi. Zde jsem

měla velkou obavu, že mi nebudou chtít rozhovor poskytnout, protože situace, v níž se nacházejí, je pro ně již tak velmi stresující a těžká.

Cílem této diplomové práce je tedy vytvořit ucelený obraz možností pomoci obětem nucené prostituce a obchodování s lidmi v České republice. V teoretické části se budu zabývat nejprve základními pojmy jako je obchodování s lidmi, sexuální vykořisťování, typologií obětí a jejich identifikací. Dále se budu věnovat legislativním opatřením v rámci trestného činu obchodování s lidmi a také aktuální situaci v České republice. Na konci teoretické části uvedu základní údaje o Programu podpory a pomoci obětem obchodování s lidmi v České republice a o institucích, které jsou do tohoto projektu partnersky zapojeny.

V praktické části využiji kvalitativní výzkum, jehož cílem je zjistit do jaké míry a jakým způsobem jsou instituce v České republice schopné pomoci obětem obchodování s lidmi a s jakými problémovými či systémovými nedostatky se setkávají.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 DEFINICE OBCHODU S LIDMI

Obchod s lidmi někteří odborníci označují jako jakési novodobé otroctví. Pro obchodníky je zde primárním cílem především finanční zisk z práce jiné osoby a to za podmínek, které tyto osoby nemohou změnit.¹

Problematika obchodování s lidmi přesahuje nejen hranice jednotlivých států, ale i kontinentů. Pro efektivní práci s touto trestnou činností je tedy nutné stanovit jednotnou definici, s níž by mohly jednotlivé státy dále pracovat. To si také jasně uvědomuje Organizace spojených národů (dále jen OSN), která se odkazuje na tzv. Palermskou definici:²

„Obchodování s lidmi se rozumí najímání, přepravování, převádění, přechovávání nebo přijímání osob na základě vyhrožování, použití síly či jiných forem nátlaku, pomoci únosu, lži, zneužití moci nebo bezmocnosti osoby, případně poskytování či přijímání finančních prostředků či jiných výhod k získání souhlasu osoby, která má v moci jinou osobu, s úmyslem tuto osobu zneužívat. Zneužíváním se mimo jiné rozumí využívání jiných osob k prostituci či jiným formám sexuálního zneužívání, nucené práci či služby, otroctví či praktiky podobné otroctví, útisk nebo odjímání orgánů.“³

Tato definice je součástí Palermského protokolu představeného v roce 2000 a stala se vzorem pro více než sto států při tvorbě jejich vlastních legislativ a tím i možným zdrojem pro kvalitnější spolupráci. I tomuto dokumentu je však vytýkána řada nedostatků. Proto Evropská komise pracuje spíše s formulacemi jako „trestné činy související s obchodováním s lidmi“ nebo „trestné činy v oblasti obchodování s lidmi“.⁴

Vzhledem k porušování lidských práv a existenci otrockých praktik má obchodování s lidmi za účelem nucené prostituce své charakteristiky, které je možné vymezit následovně:

¹ HOLANOVÁ, K., MYSLÍKOVÁ, L., HOLUŠOVÁ, B. a kol. *Instruktažní manuál pro sociální pracovníky a terénní pracovníky*. Praha: Denoc s.r.o., 2007.

² KUTÁLKOVÁ, P. *Příliš úzká brána k lidským právům, proces identifikace obchodovaných osob v české republice*. Praha, 2010. ISBN 978-80-904548-0-4.

³ Tamtéž, s. 20

⁴ Tamtéž

- obětím je upíráno jejich základní právo a to rozhodovat sama o sobě, nemohou ovlivňovat podmínky výkonu práce a „majitelé“ je často nutí platit fiktivní dluhy (např. uvádějí dluhy za převoz přes hranice země),
- v případě pobytu v cizím státě je jejich situace vyhrocenější statusem ilegálního migranta,
- za nucenou práci nedostávají finance, ty jsou často „majiteli“ převáděny na splácení fiktivních dluhů,
- nemohou se chránit před případnými pohlavními chorobami a nemohou si také vybírat své zákazníky,
- často nemají přístup ke zdravotní ani sociální péči,
- v některých zemích mohou být ženy, dle daného imigračního zákona obviněny z nepovoleného pobytu a deportovány zpět do země původu,
- ženy se mohou stát oběťmi sexuálního násilí i při hledání pomoci u oficiálních institucí,
- narozenému dítěti v cizí zemi může být odepřeno právo národnosti.⁵

Co se týká obchodování s lidmi, je Česká republika zdrojovou, tranzitní, ale i cílovou zemí.

1.1 Sexuální vykořisťování žen

Obchodování žen za účelem nucené prostituce často probíhá v rámci organizovaného zločinu. Tyto skupiny mají ověřené taktiky při mapování a tipování potencionálních obětí. Mají jasnou hierarchii a dělbu úkolů. V zemích, kde vyhledávají své potencionální oběti využívají velmi nízké socioekonomické úrovně a slibují práci v pohostinství, modelingu, cestovním ruchu, apod. Nabízené sumy výdělku zpravidla znamenají zajištění jejich rodiny na několik let, proto jsou pro ně tyto nabídky tak lukrativní. Již v této fázi začíná proces sexuálního vykořisťování, ale potencionální oběť si tuto skutečnost neuvědomuje. Také

⁵ WIJERS, M. *Trafficking in Women – Forced Labour and Slavery – like Practices in Marriage, Domestic Labour and Prostitution*. Utrecht, 1999.

shromazďované informace o její rodině slouží následně ke snadnější psychické manipulaci s obětí. Skupiny organizovaného zločinu také nabídnou ženě zařízení pasu a finančního zajištění na cestu. Tato finanční částka také často následně slouží k pozdějšímu vydírání ženy. Při příjezdu do dané země jsou ženy většinou ubytovány v bytě a je jim sdělena jakákoliv výmluva, proč není k dispozici slibovaná práce. Následně je jim nabídnuto vykonávat sexuální služby. Zde záleží na ženě, jak zareaguje. Pokud tuto činnost odmítá, je k ní přinucena psychickým nátlakem, již výše zmíněnými podněty (děti, rodina, dluhy, apod.) nebo přímo fyzickým násilím. Většinou je však ekonomická situace původní země natolik svízelná, že žena chce vydělat finance za každou cenu a podlehne po psychické manipulaci. Skupiny organizovaného zločinu využívají všech možných podnětů, aby získaly nad ženou naprostou nadvládu a moc. Často jsou také tyto ženy zavřené v daném klubu či jiném zařízení bez možnosti vycházet ven, že ani netuší, v které zemi se nacházejí. Důsledkem sexuálního vykořisťování je velmi špatný psychický stav, jsou zcela přetřhány sociální a rodinné vazby, ženy ztrácejí schopnost pečovat o své děti, vést svůj finanční rozpočet a jsou schopné komunikovat pouze s osobami, které je zneužívají nebo ženami, které jsou s nimi ve stejné situaci. Z tohoto důvodu je zcela nezbytná komplexní péče při pomoci těmto ženám. To znamená, nejen orgánů státní správy, ale i nestátního neziskového sektoru (dále jen NNO).⁶

1.2 Typologie obětí

Lze vyčlenit určité skupiny osob, které se stávají snazšími obětmi skupin organizovaného zločinu. Jde zejména o:

- ženy, muži i děti,
- osoby, které pocházejí z nefunkčního nebo neuspokojivého prostředí, žijící ve velké chudobě,
- pracovní migranti,
- příslušníci marginalizovaných skupin,

⁶ VAVRDA, A, *Problematika obchodování s lidmi v České republice a projekty pomáhající při péči o oběti obchodování s lidmi*, Praha, 2010.

- osoby mající zkušenost s ústavní péčí,
- uživatelé drog,
- osoby s nedostatečným množstvím intelektu, žijící v sociálně vyloučených lokalitách, postižených duševní chorobou apod.⁷

Existuje celá řada typologií obětí obchodování s lidmi, které si odborníci vytvořili pro usnadnění práce. Tyto typologie se liší například podle toho, jaký trestný čin oběť zažila, podle reakce oběti na trestný čin nebo podle vzájemné interakce mezi obětí a pachatelem. Pro adekvátní porozumění oběti je nutné sledovat celkovou situaci spáchaného trestného činu. Při utváření typologií obchodovaných osob se setkáváme například s následujícím tříděním:

- obchodované osoby tuzemské a přeshraniční.

Ministerstvo vnitra ve svých zveřejněných zprávách tyto osoby dělí na:

- obchodované osoby – cizinci do ČR tzv. „ekonomičtí migranti“,
- obchodované osoby z ČR směrem do zahraničí,
- obchodované osoby z obou skupin v rámci ČR.

Dále zde uvádí rozdělení na:

- osoby, které vědomě vstupují do světa sex-businessu, ale zažili otrocké podmínky,
- osoby, které byly prodány, oklamány a podvodem nuceni k prostituci (např. jim byla přislíbena práce v legální ekonomice a poté byly přinuceni k prostituci),
- osoby unesené a následně prodané do nucené prostituce.⁸

⁷ HOLANOVÁ, K., MYSLÍKOVÁ, L., HOLUŠOVÁ, B. a kol. *Instruktažní manuál pro sociální pracovníky a terénní pracovníky*. Praha: Denoc s.r.o., 2007.

⁸ BLATNÍKOVÁ, Š. Psychologické aspekty trestného činu „obchodu s lidmi“. *Policista*, 2007, č. 1, s. 1-8.

1.3 Identifikace obětí

Identifikovat obchodovanou osobu je značně náročná činnost, která vyžaduje čas, profesionální vedení a existenci určitého podpůrného systému. Pachatelé mají většinou velmi promyšlený systém zavražďování obětí, kdy nejučinnější tlak vytvářejí pohrůžkou likvidací rodiny, existencí fiktivních dluhů, ale i to, že pokud je objeví policie, hrozí jim vysoký trest, protože jde většinou o osoby, které jsou na daném území nelegálně.

„Dnes už nikdo nemusí dívky přivazovat ke stolu, aby mu z podniku neutekly. Ekonomické pouto je mnohdy silnější než provazy.“⁹ Velmi často zde také působí vliv původního prostředí (kulturní zvyklosti, politický útlak, apod.). To jsou všechno tlaky, které brání oběti uniknout z vykořisťování.

Oběti sexuálního vykořisťování mohou být identifikovány na mnoha místech. Především jde o místa, kde jsou nabízeny profesionální sexuální služby (striptýzové bary, eskortní služby, noční kluby, lázně, ale i modelingová studia). Jednotlivé studie ukazují, že až 90% prostitutek jiné národnosti jsou ke své činnosti nejrůznějšími formami nuceny.

Velmi důležitým zdrojem pro identifikaci těchto obětí jsou zdravotnická zařízení, řadová policisté v daném regionu nebo nestátní organizace, které se mezi prostitutkami zabývají zdravotní osvětou.¹⁰

Výzkum prováděný v Itálii ukázal, že více, než 40% všech obchodovaných osob je identifikováno sociálními pracovníky v terénu a prostřednictvím krizových telefonních linek, klienti nebo další občané identifikují více než 22% a pouze 13,9% je identifikováno policií.

Tyto osoby jsou pouze v ojedinělých případech schopné vymanit se ze své tíživé situace sami. Pro pracovníky nebo ostatní občany neexistují žádné konkrétní nástroje pro stoprocentní rozeznání opravdových obětí, pouze určitý seznam indikátorů, který může sloužit jako určité vodítko.¹¹

⁹ MATOUŠEK O. a kol.. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál s.r.o., 2005. ISBN 80-7367002-X, s. 262

¹⁰ *Obchodování s lidmi: Manuál pro Policii ČR*. Praha: Ministerstvo vnitra, 2006.

¹¹ BLATNÍKOVÁ, Š. Psychologické aspekty trestného činu „obchodu s lidmi“. *Policista*, 2007, č. 1, s. 1-8.

Policie ČR má tyto indikátory ve svém manuálu rozděleny následovně:

Základní indikátory:

- žena je držena a pracuje na daném místě proti své vůli,
- nemá kontrolu nad vydělanými penězi, pod hrozbou násilí musí často denně vydělat určitou sumu,
- poskytuje služby za nižší cenu, než je „běžná tržní cena“,
- nemá u sebe žádné osobní doklady nebo falešný pas,
- je jí vyhrožováno a je fyzicky trestána, pokud odmítá pracovat,
- je-li přítomen zaměstnavatel, oběť mlčí a bojí se cokoliv říci (např. při policejní kontrole, u lékaře apod.), pachatel často vystupuje jako přítel oběti, ona neprojevuje vlastní vůli,
- pokud osoba předem podepsala nějaký kontrakt, jsou zde popisovány zcela jiné podmínky, než ke kterým ve skutečnosti došlo.

Znaky násilí:

- bití, kopání, znaky mučení (př. pálení cigaretou),
- omezení pohybu, hlídání jinou osobou, upoutání,
- odepírání stravy, lékařské péče, ochrany proti přenosným chorobám,
- nucení k užívání drog nebo naopak jejich odepírání, pokud již závislost vznikla, vyhrožování násilím příbuzným.

Chování oběti a další znaky:

- díky neustálé a intenzivní kontrole se chová oběť vůči pachateli neadekvátně nebo předstírá loajalitu, někdy je na pachateli emočně závislá,
- nezná jazyk země, ve které se nachází, často mění místo působení,
- o zaměstnání, které měla vykonávat dostala nepravdivé informace,

- pro policisty nebo jiné pracovníky má stále stejné, naučené fráze, je nedůvěřivá, neudrží oční kontakt, mluví potichu, často je unavená,
- vynucené lhaní klientům, blízkým osobám.¹²

¹² *Obchodování s lidmi: Manuál pro Policii ČR*. Praha: Ministerstvo vnitra, 2006.

2 LEGISLATIVNÍ OPATŘENÍ V RÁMCI ČR

Legislativa týkající se obchodovaných osob v České republice je nedostačující především v oblasti zákonné ochrany a sociální pomoci obětem, případně možnosti jejich odškodnění. Neexistuje žádný zákonný systém podpory obětí, a to ani po kritickou dobu než se rozhodnou, zda budou svědčit. V současné době tuto podporu obětem poskytují především nevládní organizace, které nabízejí ubytování a psychosociální pomoc. Tato pomoc je organizována skrze program Ministerstva vnitra „Program podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi v České republice“. Přesto mají oběti obchodování stále velmi nedostatečnou ochranu během soudního řízení, což je někdy důvodem k odmítnutí podání svědectví.

Ministerstvo vnitra koordinuje činnost státních orgánů v boji proti organizovanému zločinu pravidelně aktualizovanou Národní strategií boje proti obchodování s lidmi. Tato strategie popisuje jak represivní, tak i preventivní činnosti.¹³

2.1 Trestný čin obchodování s lidmi

Do trestního zákona byl trestný čin obchodování s lidmi zařazen novelou č. 537/2004 Sb. Ta nahradila zrušený § 246 trestního zákona obchodování s lidmi za účelem pohlavního styku. Nejaktuálnější znění přinesla nově přijatá úprava v §168 nového českého trestního zákona č. 40/2009Sb., který vstoupil v účinnost 1.1.2010.

„§168 Obchodování s lidmi

1) Kdo přiměje, zjedná, najme, zláká, svede, dopraví, ukryje, zadržuje nebo vydá dítě, aby ho bylo jiným užito

a) k pohlavnímu styku nebo k jiným formám sexuálního zneužívání nebo obtěžován anebo k výrobě pornografického díla,

b) k odběru tkáně, buňky nebo orgánu z jeho těla,

c) k službě v ozbrojených silách, ,

¹³ KALIBOVÁ K., *Obchodování s lidmi – některé problematické momenty platné legislativy*. Praha: La Strada o.p.s., 2008.

b) k otroctví nebo nevolnictví, nebo

c) k nuceným pracím nebo k jiným formám vykořisťování, anebo kdo kořistí z takového jednání, bude potrestán odnětím svobody na dvě až deset let.

2) Stejně bude potrestán, kdo jinou osobu než uvedenou v odstavci 1 za použití násilí, pohrůžky násilí nebo jiné těžké újmy nebo lstí anebo zneužívaje jeho omylu, tísně nebo závislosti, přiměje, zjedná, najme, zláká, svede, dopraví, ukryje, zadržuje nebo vydá, aby ho bylo užito

a) k pohlavnímu styku nebo k jiným formám sexuálního zneužívání nebo obtěžován anebo k výrobě pornografického díla,

b) k odběru tkáně, buňky nebo orgánu z jeho těla,

c) k službě v ozbrojených silách, ,

d) k otroctví nebo nevolnictví, nebo

e) k nuceným pracím nebo k jiným formám vykořisťování.

3) Odnětím svobody na pět až dvanáct let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 jako člen organizované skupiny,

b) vydá-li takovým činem jiného v nebezpečí těžké újmy na zdraví nebo smrti,

c) spáchá-li takový čin v úmyslu získat značný prospěch,

d) spáchá-li takový čin v úmyslu, aby jiného bylo užito k prostituci.

4) Odnětím svobody na osm až patnáct let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán,

a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 těžkou újmu na zdraví,

b) spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu, nebo

c) spáchá-li takový čin ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech

5) Odnětím svobody na deset až osmnáct let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 smrt.

6) Příprava je trestná.¹⁴

Trestný čin obchodování s lidmi musí vykazovat:

- 1) *Transport* (najímání, zjednání, přepravování, přechovávání),
- 2) *Donucení* (použití násilí, podvodu, vyhrožování, lsti, zneužití tísně nebo závislosti)
- 3) *Vykořisťování* (pracovní nebo sexuální vykořisťování, sňatek, žebření apod.)¹⁵

Objektem trestného činu obchodování s lidmi je zdraví, život a osobní důstojnost obchodovaných osob. Zájem státu na nerušený vývoj osob mladších 18 let a také ochrana celé společnosti před organizovaným zločinem. Obchodování s lidmi mladšími 18 let je věnována větší pozornost, přičemž toto jednání u těchto nezletilých je trestné v každém případě. U osob starších 18 let je trestní postih vázán na podmínku použití určité formy nátlaku, která zabrání osobě svobodně se rozhodovat (násilí, pohrůžky násilí nebo lsti). Ustanovení §232a Obchodování s lidmi se vztahuje na přeshraniční i vnitrostátní obchodování s lidmi.¹⁶

Objektivní stránkou je chování, které spočívá v najmutí, zjednání, přiměnění, zlákáání, dopravení, ukrytí, zadržování, vydání někoho k tomu, aby jej bylo zneužito k:

- otroctví či nevolnictví,
- nuceným pracem nebo jiným formám vykořisťování,
- k pohlavnímu styku nebo jiným formám sexuálního zneužívání.

Jde tedy o různé formy jednání, které sledují jeden ze tří uvedených cílů.

¹⁴ Zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník. ISBN 978-80-7263-561-0,s. 73-74.

¹⁵ *Obchodování s lidmi: Manuál pro Policii ČR*. Praha: Ministerstvo vnitra, 2006.

¹⁶ KALIBOVÁ K., *Obchodování s lidmi – některé problematické momenty platné legislativy*. Praha: La Strada o.p.s., 2008.

Subjektivní stránku trestného činu představuje úmysl. To znamená, že pachatel musí chtít narušit zájem osoby popsany v trestním zákoně nebo alespoň vědět, že takové narušení může způsobit. Pachateli musí být znám účel jednání, které spadá pod obchodování s lidmi (viz. objektivní stránka), jinak nemůže být trestně stíhán.

Subjektem tohoto trestného činu může být každý. Jestliže se prokáže vazba na organizovaný zločin, podmiňuje tato skutečnost použití vyšší trestní sazby (§232a ods. 3,4 TZ). Vzhledem k nebezpečnosti daného činu, je samotným trestným činem i příprava a pokus k tomuto činu.¹⁷

V červnu roku 2006 byl také novelou upraven zákon o pobytu cizinců na území ČR. Jde o změnu zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území ČR a změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „cizinecký zákon“). Díky ní se zlepšilo postavení cizinců – obětí obchodu s lidmi a byl zaveden nový typ pobytu. Šlo o pobyt, který byl možný pro osoby spolupracující s orgány činnými v trestním řízení a to dlouhodobý pobyt za účelem ochrany na území. Cizinci je možné poskytnout finanční příspěvek až do výše životního minima a po dobu tohoto pobytu získá i povolení za účelem zaměstnání. V roce 2007 byl také schválen návrh, který mj. rozšiřuje ustanovení, které upravuje tento dlouhodobý pobyt ve smyslu §42 odst.1 cizineckého zákona. Toto povolení se rozšiřuje i na manžela/manželku, nezletilé nebo nezaopatřené dítě.¹⁸

2.2 Související trestné činy

S trestným činem obchodování s lidmi souvisejí dále trestné činy jako je kuplířství, omezování osobní svobody, únos, znásilnění, ublížení na zdraví, zbavení osobní svobody, vydírání a útisk. V praxi často dochází ke kumulaci těchto trestných činů.

¹⁷ Tamtéž

¹⁸ *Národní strategie boje proti obchodování s lidmi (pro období let 2008-2011)*. Praha: Ministerstvu vnitra, 2008.

2.3 Vývoj trestného činu obchodování s lidmi v rámci právní úpravy v České republice

Nejzásadnější změny právní úpravy tohoto trestného činu proběhly v posledních deseti letech. Nejprve byla právní úprava zaměřena na obchodování osob do cizích zemí, především žen za účelem sexuálního vykořisťování. Činnosti spočívaly ve zlákáni, najmutí a dopravení do cizí země. Samotná skutková podstata byla tedy značně zúžena.

Novelou č. 134/2002 Sb. byla rozšířena skutková podstata trestného činu, kdy již nebylo rozlišováno pohlaví osob a trestné se stalo i obchodování i z ciziny. Následovaly změny novelou č. 537/2004 Sb., které souvisely se vstupem České republiky do Evropské unie. Bylo nutné se přizpůsobit Rámcovým rozhodnutím Rady 2002/629/JHA ze dne 19. července 2002, o boji proti obchodování s lidmi.

Opět tedy došlo k rozšíření skutkové podstaty trestného činu a to v oblasti, že již nešlo o obchodování s lidmi jen za účelem pohlavního styku, ale za účelem jakýchkoliv forem sexuálního vykořisťování. Také sem bylo zahrnuto jednání za účelem nevolnictví, otroctví, nucených prací či jiných forem vykořisťování. Trestný čin obchodování s lidmi je také rozdělen na dvě části a to na jednání, které je směřováno proti osobám mladším 18 let a osobám dospělým, kde již musí být tento čin spojen s použitím násilí, pohrůžky násilí, lsti či zneužitím omylu osoby, její tísně nebo závislosti. Postihováno je jednání bez teritoriálního omezení.

Nový trestní zákoník platný od roku 2010 dále rozšiřuje výčet účelů a to o sexuální obtěžování a výrobu pornografického díla. Také je postihováno jednání obchodování s lidmi za účelem služby v ozbrojených silách nebo odběru tkáně. Nevyžaduje se již pouze aktivní jednání pachatele, ale postačuje prokazatelný prospěch z dané činnosti.¹⁹

¹⁹ ŠACHOVÁ, P., LOMOZOVÁ, P. *Možnosti a limity odškodnění obchodovaných osob v českém právním systému*. Praha: La Strada o.p.s., 2009.

2.4 Problematické oblasti v právní úpravě

Paradoxně se změnami v trestním zákoně došlo i k situaci, že při řešení problematiky obchodování s lidmi by se mohli, například i osoby v pomáhajících profesích, dopouštět trestné činnosti nebo se z oběti stát pachatel.

Jde o situaci *Neoznámení trestného činu a jeho nepřekažení*:

Novinkou v trestním zákoně je také zařazení obchodování s lidmi do skupiny trestných činů, které podléhají oznamovací povinnosti a povinnosti čin překazít (§ 368, § 367 NTZ). Ta může mít značně negativní dopad na praktickou implementaci politiky prevence a boje proti obchodování s lidmi a komplikovat práci terénním sociálním pracovníkům při pomoci těmto obětem, jejichž práce je založena na důvěře mezi nimi a klientem. Je nutné si uvědomit, že pro to, aby obchodované osoby skutečně opustili patologické prostředí je nutné nejprve získat jejich důvěru a především jim dát dostatek času a prostoru se rozhodnout. Pro sociální pracovníky je zcela zásadní, aby obchodované osoby měli vůči nim důvěru v tom, že informace, které jim sdělí budou zcela důvěrné, pokud ony sami nebudou s jejich dalším použitím souhlasit.

Neoznámení nebo nepřekažení trestného činu není trestné jen tehdy, pokud by znamenalo nesnáze, nebezpečí smrti, ublížení na zdraví nebo jinou újmu. Bude tedy nutné individuálně zkoumat, zda toto nebezpečí hrozilo.²⁰

Kde jsou hlavní nesnáze oznamovací povinnosti?

- jednoznačně, pokud by byla striktně vyžadována, vznikla by velká překážka při navazování kontaktu mezi terénními sociálními pracovníky a klienty,
- přináší také ohrožení pracovníků nevládních organizací poskytující tyto služby, kdy toto ohrožení spočívá v jejich případném trestním stíhání nebo bezpečnosti jako takové,
- také vyvolává ohrožení reviktimizací právě obchodovaných osob trestním stíháním z důvodů neoznámení trestného činu,

²⁰ Tamtéž

- může způsobit snížení motivace kohokoliv (př. zákazníci) oznámit podezření na trestný čin.²¹

Určitou možnost přináší institut přípustného rizika uveden v §31 NTZ. „*Trestní zákoník definuje přípustné riziko následovně: trestný čin nespáchá ten, kdo v souladu s dosaženým stavem poznání a informacemi, které měl v době svého rozhodování o dalším postupu, vykonává v rámci svého zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce společensky prospěšnou činnost, kterou ohrozí nebo poruší zájem chráněný trestným zákonem, nelze-li společensky prospěšného výsledku dosáhnout jinak.*”²²

Teprve až skutečná praxe ukáže, zda orgány činné v trestním řízení budou schopny přijmout tuto formu přípustného rizika.

²¹ KUTÁLKOVÁ., P. *Příliš úzká brána k lidským právům, proces identifikace obchodovaných osob v české republice*. Praha: La Strada, 2010.ISBN 978-80-904548-0-4.

²² ŠACHOVÁ, P., LOMOZOVÁ, P. *Možnosti a limity odškodnění obchodovaných osob v českém právním systému*. Praha: La Strada o.p.s., 2009, s.17.

3 STÁVAJÍCÍ SITUACE V ČESKÉ RESPUBLICE

Co se týká České republiky, tak se v rámci střednědobého hlediska nemění ani formy ani rozsah obchodu s lidmi. Stále je nejrozšířenější formou tohoto trestného činu sexuální vykořisťování žen. V současné době se však stále větší pozornost věnuje další oblasti a to obchodování s lidmi za účelem nucené práce. Policie zaznamenává zdokonalování této trestné činnosti a metod jejího páčání. V rámci boje s kuplířstvím se často objevují aktivity různých modelingových agentur, které působí nejen v České republice, ale i v zahraničí (např. Francie, Velká Británie, Spojené arabské emiráty, apod.).

Česká republika je v současné době jak zemí transitní, tak i cílovou a to především pro ženy z bývalého Sovětského svazu, dále je to Ukrajina, Rusko, Moldávie, potom Slovensko, Bulharsko, Rumunsko, Vietnamská socialistická republika a země bývalé Jugoslávie. Nejnovějším fenoménem jsou to ženy z Afriky a to z Nigérie a Konga.

Mezinárodním obchodem s lidmi se zde zabývají cizojazyčné organizované skupiny, které působí v příhraničních oblastech – severní, západní a jižní Čechy, jižní Morava, dále také Praha a Brno. Vnitrostátním obchodem s lidmi se zabývají nejčastěji občané ČR, Slovenska a romské národnosti.

Nejvyšší výskyt prostituce se vztahuje již tradičně k hlavnímu městu, tedy k Praze, kde se podíl cizinek pohybuje mezi 35-40%, v západních Čechách jsou to 2/3 žen, které pocházejí z východní Evropy.

Dle výzkumů nevládních organizací se násilí v rámci sexuálního vykořisťování objevuje především v romských komunitách a u zločineckých organizací bulharského či rumunského původu.

Jako střežení se v této oblasti jeví práce nevládních neziskových organizací v rámci terénní sociální práce, kdy je možnost znalost prostituční scény zpětně využít ke zmapování a analýze aktuální situace v regionech i v rámci národní úrovně.

Národní strategie boje proti obchodování s lidmi uvádí také určité statistické údaje. Co se týká trestního řízení a objasněnosti trestných činů vykazuje Policie ČR celkem stabilní tendenci. V roce 2006 i v roce 2005 bylo zjištěno 16 trestných činů.²³

Tab. č. 1 Počty PČR zjištěných trestných činů obchodování s lidmi (dle §232a)

Rok	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Zjištěno trestných činů	34	23	13	27	15	10	13	16	16	10
Objasněno trestných činů	34	22	13	25	10	9	12	11	13	9
Počty vyšetřovaných osob	49	38	21	26	12	19	30	18	11	18

²⁴

Tab. č. 2 Počty PČR zjištěných trestných činů kuplířství (dle § 204TZ)

Rok	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Zjištěno trestných činů	130	150	116	101	83	123	85	32
Počty vyšetřovaných a stíhaných osob	163	133	107	103	105	119	98	46

²⁵

²³ *Národní strategie boje proti obchodování s lidmi (pro období let 2008-2011)*. Praha: Ministerstvu vnitra, 2008.

²⁴ Tamtéž, s.17

²⁵ Tamtéž, s. 18

Tab. č. 3 Počty PČR registrovaných obětí obchodování s lidmi (dle § 232a TZ)

Rok	2003	2004	2005	2006	2007
Oběti – ženy	2	3	10	7	5
Oběti – muži	1	0	2	2	1
Oběti – skupiny	8	10	6	9	4
Počet osob ve skupinách	50	69	27	63	23
Celkem	53	72	43	72	29

26

Tab. č. 4 Počty pravomocně odsouzených osob a uložených trestů za obchodování s lidmi (dle § 232a)

Rok	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Počet odsouzených osob	5	25	16	15	20	5	12	20	2	4
K nepodm. trestu	3	17	6	7	5	1	3	8	0	3
K podmíněnému trestu	2	8	10	8	15	4	9	12	2	1

27

²⁶ *Národní strategie boje proti obchodování s lidmi (pro období let 2008-2011)*. Praha: Ministerství vnitra, 2008.

²⁷ Tamtéž, s. 19

4 SOCIÁLNÍ POMOC A INTERVENCE OBĚTEM OBCHODOVÁNÍ S LIDMI

Každá organizace, která se rozhodne pomáhat obětem obchodování s lidmi si musí uvědomit, že jde o velmi náročnou, někdy i nebezpečnou oblast sociální práce. Legislativy jednotlivých zemí se snaží s nevládními neziskovými organizacemi spolupracovat, ale také je v určitých oblastech limitují. Nejdůležitějším aspektem je však skutečnost, že si orgány veřejné správy uvědomily, že bez vzájemné kooperaci nebude možné tuto problematiku efektivně řešit.

Tuto sociální pomoc a intervenci nejčastěji zajišťují NNO jednotlivých zemí a státní sektor, kam spadá především policie a její specializované útvary. Následně jsou do pomoci také zainteresovány sociální odbory, soudy a státní zastupitelství.

V rámci sociální práce ať již s oběťmi obchodování s lidmi a vykořisťování nebo ženami pohybujícími se v sex businessu lze vymezit dva základní přístupy:

- zmírňování škod (harm reduction) a resocializaci.

Zmírňování škod:

Jde o nejefektivnější postupy, které jsou často počátkem navázání důvěrného vztahu a získání více informací o potencionálních obětech obchodování s lidmi. Jedná se o prevenci pohlavních chorob, sociálního propadu (zajištění minimální míry společenských závazků – žena má kde bydlet, platí si zdravotní a sociální pojištění), prevence kriminality (ať již jde o samotnou ženu, která může být pachatelkou trestných činů nebo je sama obětí zneužívání), prevence nebo přímo léčba závislostí a další všestranná pomoc týkající se zajištění oprávněných práv a zájmů pro tyto ženy.

Resocializace:

Důvodů, proč se ženy rozhodnout odejít ze sex businessu může být spousta. Od špatného zacházení, zneužívání a omezování osobní svobody a z toho vycházejícího pocitu ohrožení, až k únavě touto prací, touze věnovat se svým dětem a zamezit, aby se dozvěděly, jakou práci jejich matka vykonává, případně vykonávala. Tato resocializace však s sebou přináší finanční nestabilitu. Pokud nemá žena ukončené vzdělání nebo není českého původu, hledá

si práci s velkými obtížemi a často také od zaměstnavatelů dochází ke zneužívání a v konečném důsledku nezaplacení za práci vůbec nebo jen symbolicky.²⁸

4.1 Navázání kontaktu s obchodovanou osobou

Možné obtíže:

Tyto osoby velmi často žijí v naprosté izolaci a pod velmi silným psychickým tlakem. Nežádka jsou vězněni a nemohou se s kýmkoliv stýkat. Tato fyzická omezení se zmírňují dle stupně vypěstované závislosti u žen, která posléze nahrazuje toto omezení. Problémem také často bývá velmi slabá znalost jazyka dané země a nedostatek informací o místě, kde se žena nachází. Důležitou roli zde hraje stupeň – míra ponížení oběti, hodnocení vlastního chování i chování ostatních. Není výjimkou, že oběti minimalizují rozsah a stupeň násilí a za vzniklou situaci obviňují sami sebe. U žen, které byly týrány se také můžeme setkat s extrémní laskavostí, zejména při kontaktu s autoritou, kdy chtějí vyhovět za každou cenu. Dlouhodobě týrané ženy jsou nedůvěřivé, vyznačují se sníženou dynamikou reakcí a projevu malou účast vůči dění kolem sebe.

Metody a formy navazování kontaktu:

- a) *Policie* – často objevuje oběti obchodování při policejních zátazích. V ideálním případě je policie povinna zkontaktovat nevládní organizaci a v rámci pomoci těmto obětem s ní spolupracovat.
- b) *Sociální pracovníci v terénu* – pracovníci pracující přímo v terénu udržují s ženami v sex businessu pravidelné kontakty a nabízejí jim sociálně zdravotní pomoc. Jde o vztahy vybudované na atmosféře důvěry.
- c) *Prostřednictvím jiných prostitutek* – ostatní prostitutky, které se zde pohybují, mají přehled o dění a vzájemných vztazích a ví informace, které nikdo jiný neví.
- d) *Prostřednictvím klientů* – tím, že ženy nemají možnost potkat nikoho jiného, stává se, že se obracejí i na své klienty s prosbou o pomoc. Zejména v případech extrémního sexuálního vykořisťování. K tomu, aby si samotní klienti všímali, zda dívka,

²⁸ MATOUŠEK, O. a kol. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál s.r.o., 2005. ISBN 80-7367-002-X.

s níž se sejdou, vykonává svou činnost dobrovolně, vybízejí i některé informační kampaně. Seznamují klienty s některými znaky či signály, které mohou sledovat u žen v nucené prostituci.

- e) *Prostřednictvím veřejných služeb a institucí* – jde o instituce jako jsou nemocnice, církevní instituce, jiné nevládní organizace, střediska pro migranty apod. Je nutné, aby zdejší pracovníci byly odborně proškoleni.
- f) *Široká veřejnost* – právě zde jsou nutné informační kampaně, aby si lidé uvědomili, že ne každá prostitutka je na svém místě dobrovolně.
- g) *Linky pomoci* – tato čísla poskytují na vizitkách především terénní pracovníci či jednotlivé organizace.
- h) *Mezinárodní organizace zařizující návrat.*²⁹

4.2 Nabídka pomoci

4.2.1 Pomoc při řešení problémů, s nimiž se setkávají:

Tato možnost pomoci je možná pouze těm ženám, kterým je umožněna alespoň částečná svoboda pohybu a nejsou izolované do společnosti. Patří sem zdravotnické služby (prevence nakažlivých chorob – poradenství, případně testy, ošetření drobných zranění, případně zprostředkování lékařské pomoci, apod.). Důležitým bodem je také informovat tyto ženy o jejich právech a možnostech pomoci. Tyto informace musejí však být zcela realistické. V rámci této pomoci pracovníci také často podporují ženy, jestliže je u nich již vypěstovaná závislost na různých omamných látkách, apod.

²⁹ *Churches' Commission for Migrants in Europe (CCME) Christian Action and Networking against Trafficking in Women (CAT): Update action oriented guide for awareness raising and social assistance.* Brussels, 2005.

4.2.2 Pomoc ženám, které se rozhodli odejít od svých vykořisťovatelů:

Tato fáze pomoci bývá velmi náročná a často také nebezpečná. Zde se právě objevují, výše popsané, možné obtíže. Pro ženu je to zcela zásadní a těžké rozhodnutí. Pracovníci se často setkávají také s tím, že žena nejprve chce odejít, ale nakonec tuto pomoc odmítne nebo se k pachateli vrátí. Je nutné, aby měly organizace vypracovaná určitá kritéria pomoci (počáteční intervence k krizi, navázání kontaktu, postup při zatýkání, následné předání specializované službě apod.). Právě zde je nejdůležitější atmosféra důvěry. Je třeba znát zázemí žen a největší obavy a počítat s nimi. V současné době velmi obtížná problematika např. u žen z Afriky, kdy jsou před prodejem do sex businessu zavázány přísahou voodoo. Velmi důležité je mít připravené alternativy, mít ženě co nabídnout. Především jde však o poskytnutí všech dostupných informací, aby se mohla samostatně a svobodně rozhodnout a vždy akceptovat jejich rozhodnutí, ať již bude jakékoliv.

4.2.3 Pomoc ženám, které trpí následky špatného psychického a fyzického zacházení:

Limitované zdroje pomáhajících organizací a omezená práva obětí značně komplikují činnost pomáhajícím pracovníkům. Přesto tato pomoc vyžaduje velmi intenzivní práci, pokud má dojít ke zlepšení trvalejšího charakteru. Základním bodem by mělo být zajištění oběti pocitu bezpečí, tedy stavu, který v předchozím patologickém prostředí zcela ztratila. Přístřeší, které je oběti vybíráno by mělo být přizpůsobeno jejím individuálním potřebám (př. vzdálenost od místa, odkud byla převzata, možnost mít u sebe děti, apod.). Vždy je nutné zajistit odbornou pomoc (př. lékař, psycholog, apod.). Často je také nutné řešit závislost ženy, protože pachatelé této „berličky“ v mnoha případech využívají. Problém nastává v situaci akutní závislosti ženy, kdy je velmi málo zařízení, která jsou schopná těmto obětem pomoci. Velmi důležitá je pro oběti podpora během soudních jednání a výslechů na policii. To jsou často pro ženu traumatizující události, které ji částečně vrací do minulosti a zažívá opět okamžiky strachu. Zde potřebuje podporu pracovníků (vysvětlení procesu a jednání) a citlivý přístup orgánů činných v trestním řízení nejvíce.

Pomoc při integraci se liší podle legislativy dané země. Pokud to legislativa umožňuje a žena se rozhodne zůstat, měli by jí pracovníci pomoci zajistit pracovní povolení a povolení k pobytu, být jí nápomocni při hledání zaměstnání a stabilnějšímu ubytování.

4.2.4 Pomoc při návratu:

Jednotlivé země většinou nabízí bezpečný návrat do země původu. Je však vhodné předem zjistit, zda tento návrat nemůže ženu nějakým způsobem stigmatizovat (př. aby nebyla označena za zločince). Zde je nutná vzájemná spolupráce jednotlivých cizineckých policií, ale i například nevládních organizací, jimž by bylo možné v zemi původu ženu předat. V některých zemích však toto není možné a policie pak často ani nemá zpětné informace, zda je žena v pořádku. Může se pak velmi rychle stát, že se vracejí do míst, z nichž chtěli tolik utéct. Někde jsou dokonce ženy opětovně trestány za nelegální překročení hranic. Právě zde vyvstává nutnost mezinárodní spolupráce.³⁰

Podpora a pomoc obětem obchodování s lidmi by se dala shrnout do následujících kategorií:

- zajistit bezpečí a ochranu proti opětovnému kontaktování ze strany obchodníků,
- zajištění základní krizové intervence a základních potřeb (jídlo, ošacení, hygienické potřeby, kapesné apod.),
- sociální a psychologická, případně lékařská pomoc,
- reintegrace do společnosti,
- pomoc při povolení k pobytu a pracovním uplatnění,
- pomoc při obstarávání osobních dokladů.

Zásady poskytování pomoci:

- komplexní, individuální a participační přístup,
- respektování volby jedince,

³⁰ *Churches' Commission for Migrants in Europe (CCME) Christian Action and Networking against Trafficking in Women (CAT): Update action oriented guide for awareness raising and social assistance. Brussels, 2005.*

- zájmy jedince mají přednost před zájmy sociálních služeb, veřejných organizací,
- nekritizovat, nesoudit, dodržovat důvěrnost informací,
- podávat kompletní a jasné informace týkající se poskytovaných služeb a možných jiných forem pomoci,
- uvědomění si svých limitů (individuálních, organizačních, právních, apod.),
- zůstat po celou dobu realistou!

Každý pracovník, který se dostane do kontaktu s obětí by měl být proškolen a měl by mít odpovídající vzdělání.³¹

Čírtková, Vitoušová a kolektiv uvádějí jako nejdůležitější potřeby oběti potřebu přiměřené důvěry, potřebu informací, bezpečí a respektu. Potřeba přiměřené důvěry je zde velmi důležitým aspektem, protože při průběhu trestního řízení je oběť často konfrontována různými doplňujícími otázkami, které v ní mohou vyvolávat obavu a pocit nespravedlnosti. S potřebou bezpečí je často spojena obava ze sekundární viktimizace oběti (nutnost, aby si při výslechu oběť opět vyvolávala zraňující zážitky a situace), při níž dochází k opětovnému psychologickému zraňování oběti. To také bývá často motivem pro neoznámení trestného činu, nahrává ve prospěch pachatelů a zvyšuje bezmoc oběti.³²

³¹ *Churches' Commission for Migrants in Europe (CCME) Christian Action and Networking against Trafficking in Women (CAT): Update action oriented guide for awareness raising and social assistance.* Brussels, 2005.

³² ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů. Příručka pro pomáhající profese.* Praha: Grada Publishing, a.s., 2007. ISBN 978-80-247-2014-2.

5 PROGRAM PODPORY A OCHRANY OBĚTÍ OBCHODOVÁNÍ S LIDMI

Jako součást „Národní strategie boje proti obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování v České republice“ vláda schválila v roce 2003 „Program podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování v České republice“ (dále jen Program). Jeho cílem je poskytnout obětem obchodování s lidmi podporu a ochranu jejich práv, zabezpečit důstojnost a motivovat tyto oběti ke svědecké výpovědi. Tím má napomoci orgánům činným v trestním řízení v odhalování, stíhání, usvědčení a následnému potrestání pachatelů. Tento Program je již několik let zcela určitě jedním z nejdůležitějších nástrojů sloužících k pomoci obětem obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování. Jeho významnost spočívá především v tom, že koordinuje činnost jak orgánů státní správy činných v trestním řízení, tak i spolupracujících nevládních organizací. Od roku 2005 zahrnuje pomoc obětem obchodování s lidmi nejen za účelem sexuálního vykořisťování, ale i nucené práce. Ověřování Programu trvalo dva roky. Na základě získaných zkušeností a poznatků bylo rozhodnuto o jeho institucionalizování prostřednictvím „Pokynu ministra vnitra k vytvoření národního koordinačního systému podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi v České republice“. Finanční zabezpečení zajišťuje Ministerstvo vnitra a dotační prostředky určené na prevenci kriminality.³³

Na počátku Programu byla většina obětí kontaktována policií. Nyní je již řada obětí identifikována i ze strany spolupracujících nevládních organizací.³⁴

5.1 Cíle programu

V Programu jsou stanoveny 2 hlavní cíle, které vycházejí z 1. článku Metodického návodu 1. náměstka Ministerstva vnitra České republiky ze dne 2.srpna 2005.

³³ Obchod s lidmi. [online] [cit. 13.3.2011] URL: <<http://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-pomoc-obetem.aspx>>

³⁴ VAVRDA, A. *Problematika obchodování s lidmi v České republice a projekty pomáhající při péči o oběti obchodování s lidmi*. Praha, 2010.

- 1) *Poskytnout obětem obchodování s lidmi podporu, zabezpečit ochranu lidských práv a důstojnost.*
- 2) *Motivovat oběti obchodování s lidmi k podání svědeckých výpovědí, které usnadní orgánům činným v trestním řízení odhalování, stíhání, usvědčení a potrestání trestných činů souvisejících s obchodováním s lidmi.*³⁵

Zatímco první cíl směřuje ke spolupráci s nevládními neziskovými organizacemi (dále jen NNO), druhý cíl je významný především pro Policii České republiky pro aktivní účast v programu.³⁶

5.2 Cílová skupina

Definice cílové skupiny vychází, tak jako cíle z Metodického návodu 1. náměstka Ministerstva vnitra České republiky.

Jde o následující osoby:

- 1) *cizinci, kteří důvodně prohlásí, že se na území České republiky stali oběťmi obchodování s lidmi nebo sem byli za tímto účelem dopraveni,*
- 2) *občané České republiky, kteří důvodně prohlásí, že se doma nebo v zahraničí stali oběťmi obchodování s lidmi.*³⁷

5.3 Návrh na vstup do Programu

Návrh vstupu oběti do programu podává organizace, která ji jako první identifikovala (NNO, Policie ČR, případně jiný subjekt, např. konzulární úřad). Tento návrh schvaluje národní koordinátor (I.náměstek ministra vnitra) přes sekretariát (odbor prevence kriminali-

³⁵ *Evaluační výzkum: Program podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi v České republice.* Praha: Demografické informační centrum o.s., 2006, s. 11.

³⁶ Tamtéž

³⁷ *Evaluační výzkum: Program podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi v České republice.* Praha: Demografické informační centrum o.s., 2006, s. 12

ty Ministerstva vnitra). Jestliže je předkladatelem NNO, vyžádá si také stanovisko Policie ČR.³⁸

5.4 Podmínky vstupu do Programu

Před vstupem do programu musí být splněny následující podmínky:

- vstup musí být dobrovolný a oběť musí mít zájem o vstoupení a setrvání v programu, (také v této fázi vyplňuje vstupní prohlášení),
- oběť musí přerušit veškeré kontakty se zločineckým prostředím,
- a nakonec musí souhlasit s ubytováním v zařízení NNO po dobu minimálně jednoho měsíce (měsíční krizová intervence).³⁹

5.5 Jednotlivé fáze Programu

5.5.1 1. Fáze – doba na rozmyšlenou (krizová intervence):

Jedná se o prvních 30 dní, kdy je klientům poskytována krizová intervence a psychosociální pomoc (pokud to situace vyžaduje, je možné tuto dobu prodloužit). V této době se klient rozhoduje, zda bude spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení. Jestliže jde o cizince/cizinku, která nemá na území ČR legální pobyt, je jim vstupem do Programu podána žádost o udělení výjezdního příkazu na dobu 40 dní. Pokud se ke spolupráci rozhodnou a splňují podmínky pro udělení víza za účelem strpění pobytu podle zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území ČR. Pokud se klienti rozhodnou nespolečně pracovat je jim po prvních 30 dnech nabídnut dobrovolný návrat do země původu. Pokud i tohle odmítnou, jsou po uplynutí lhůty 30 dní vyhoštěni ze země. Tento dobrovolný návrat je také možný kdykoliv během pobytu, pokud se k tomu klient rozhodne.

³⁸ *Obchodování s lidmi: Manuál pro Policii ČR*. Praha: Ministerstvo vnitra, 2006.

³⁹ Tamtéž

5.5.2 2.Fáze – sociální reintegrace:

V této fázi jde o spolupracující klienty. Je jim požádáno o vízum za účelem strpění. To je případně obnovováno dle délky soudního řízení. Po ukončení řízení je jim nabídnut dobrovolný návrat do země původu. V této fázi je také klientům dále poskytována psychosociální pomoc.

5.5.3 3.Fáze – trvalý pobyt z humanitárních důvodů

Jestliže to vyžaduje aktuální situace (př. osobě hrozí prokazatelně nebezpečí v zemi původu), je možné na žádost klienta, prostřednictvím Policie České republiky služby cizinecké a pohraniční policie udělit trvalý pobyt a to z humanitárních důvodů.⁴⁰

5.6 Ukončení Programu

Účast v Programu může oběť kdykoliv na svou žádost ukončit. K ukončení může dojít také na základě pravomocného odsouzení pachatelů, ukončení trestního řízení nebo, jestliže již přítomnost oběti na tomto řízení není nutná. Klienti – cizinci se mohou kdykoliv rozhodnout pro dobrovolný návrat do země původu.⁴¹

5.7 Vyřazení z Programu

Jestliže oběť souhlasí se vstupem do Programu, podepisuje zároveň s tím i souhlas s určitými pravidly. Tato pravidla se stanovují pro bezpečnost nejenom její, ale i NNO, která jí poskytuje psychosociální služby. Jde o následující skutečnosti:

- dále pokračuje v původní činnosti (provozování prostituce), dobrovolně se vrátí do prostředí, kde byla vykořisťována nebo vykonává nelegální práci,

⁴⁰ *Evaluační výzkum: Program podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi v České republice.* Praha: Demografické informační centrum o.s., 2006.

⁴¹ *Obchodování s lidmi: Manuál pro Policii ČR.* Praha: Ministerstvo vnitra, 2006.

- porušují pravidla zařízení, kde jsou jim poskytovány služby,
- spáchají úmyslný trestný čin,
- odmítnou další spolupráci nebo se opět zkontaktují s osobami se zločineckého prostředí,
- jejich spolupráce je založena na podvodu.⁴²

5.8 Institucionální rámec programu

Základní ideou tohoto Programu bylo nastavení velmi úzké spolupráce NNO a státních institucí. Jde o následující subjekty:

- Ministerstvo vnitra České republiky,
- Policie České republiky,
- Nevládní organizace (La Strada, Sdružení Charita Česká republika, Rozkoš bez rizika),
- IOM (Mezinárodní organizace pro migraci).

5.8.1 Ministerstvo vnitra České republiky:

- schvaluje zařazení obětí do Programu,
- na základě podnětu od NNO nebo Policie ČR rozhoduje o ukončení účasti nebo o vyřazení z Programu,
- ve spolupráci s Útvarem pro odhalování organizovaného zločinu služby kriminální policie a vyšetřování Policie České republiky a Služby cizinecké a pohraniční Policie České republiky koordinuje pobyt obětí –cizinců,

⁴² *Evaluační výzkum: Program podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi v České republice.* Praha: Demografické informační centrum o.s., 2006.

- koordinuje postupy práce s oběťmi, vede evidenci případů a provádí analýzy efektivity.

5.8.2 Policie České republiky a její specializovaná oddělení (Útvar pro odhalování organizovaného zločinu služby kriminální policie a vyšetřování Policie České republiky, Služba cizinecké a pohraniční Policie České republiky):

- odhalovat potencionální oběti a informovat je o možnosti vstupu do Programu, zároveň také informovat NNO,
- zaslat žádost o vstup do Programu Ministerstvu vnitra České republiky s odůvodněním ze svého hlediska, tedy orgánu činném v trestním řízení,
- dohodnout převoz oběti na bezpečné místo s některou z NNO,
- spolupracovat s obětí v průběhu soudního řízení, případně zajišťovat její bezpečný doprovod na tyto jednání,
- koordinovat pobyt cizince – oběti na území ČR, případně udělit trvalý pobyt z humanitárních důvodů nebo repatriaci do země původu,
- podávat návrh na ukončení účasti oběti v Programu, případně její vyřazení.

5.8.3 Nevládní organizace:

- identifikovat oběti, nabízet jim možnosti pomoci, seznamovat se s jejich právy a povinnostmi,
- přijímat oběti, které identifikovali sami nebo jiné spolupracující instituce,
- neodkladně informovat Ministerstvo vnitra České republiky o případné žádosti oběti o vstup do programu (písemná žádost),
- zkontaktovat policii, pokud se oběť rozhodne spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení,
- poskytovat oběti psychosociální služby a doprovázet ji při následné integraci, případně neintegraci,
- z výše uvedených důvodů navrhnout ukončení účasti oběti v Programu, případně její vyřazení,

- v případě potřeby zajistit oběti právního zástupce při soudním jednání,
- ve spolupráci s Ministerstvem vnitra České republiky, případně organizací IOM pomáhat při realizaci dobrovolného návratu do země původu.

5.8.4 IOM (Mezinárodní organizace pro migraci):

Připravuje a koordinuje dobrovolné návraty obětí do zemí původu, případně jim zde dále napomáhá s následnou reintegrací.⁴³

⁴³ *Obchodování s lidmi: Manuál pro Policii ČR*. Praha: Ministerstvo vnitra, 2006.

6 INSTITUTE ZAPOJENÉ DO PROGRAMU PODPORY A OCHRANY OBĚTÍ OBCHODOVÁNÍ S LIDMI V ČESKÉ REPUBLICĚ

V rámci České republiky působí několik nevládních organizací, které se zabývají pomocí obětem obchodování s lidmi. Já bych se zde podrobněji chtěla věnovat těm nejstěžejnějším, které jsou také zapojeni do Programu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi v České republice. Jde o organizace La Strada, Charita Česká republika (konkrétně projekt Magdala), Rozkoš bez rizika a Mezinárodní organizace pro migraci (IOM).

6.1 La Strada Česká republika

Obecně prospěšná společnost La Strada Česká republika, která je zde registrovaná jako právní subjekt od roku 1995, je součástí mezinárodní organizace La Strada, která má pobočky v dalších osmi evropských zemích. Jsou to Polsko, Bulharsko, Nizozemsko, Bělorusko, Moldávie, Makedonie, Bosna a Hercegovina, Ukrajina.⁴⁴

Základem poslání této organizace je nepřipustnost obchodování s lidmi a jejich vykořisťování. „*La Strada Česká republika, o.p.s. je specializovaná nezisková organizace, která se zabývá prevencí obchodu s lidmi a vykořisťování, pojmenovává jejich příčiny a důsledky, ovlivňuje veřejnou politiku a poskytuje v této oblasti sociální služby.*“⁴⁵

„*Cílem organizace je přispívat k odstranění obchodování s lidmi a vykořisťování a poskytovat podporu a ochranu vykořisťovaným, obchodovaným a vykořisťováním a obchodováním ohroženým osobám.*“⁴⁶

Pracovníci organizace se snaží ovlivňovat koncepční a systémové opatření vlády v oblasti obchodování s lidmi a vykořisťování. Mezi jejich další činnosti spadají vzdělávací, preven-

⁴⁴ VAVDRA, A. *Problematika obchodování s lidmi v České republice a projekty pomáhající při péči o oběti obchodování s lidmi*. Praha, 2010.

⁴⁵ La Strada. [online] [cit. 21.3.2011] URL: <<http://www.strada.cz/cs/kdo-jsme/poslání-a-hodnoty>>

⁴⁶ La Strada. [online] [cit. 21.3.2011] URL: <<http://www.strada.cz/cs/kdo-jsme/o-nas>>

tivní, advokační aktivity a samozřejmě také poskytování sociálních služeb v rámci pomoci obchodovaným osobám.

Dle zákona 108/2006 Sb., o sociálních službách má organizace La Strada zaregistrované tři sociální služby:

- *Krizová pomoc*

Tato služba je poskytována jak ambulantní, tak i pobytovou formou. Pobytovou formou jde o krátkodobé ubytování na dobu maximálně sedmi dní. Klientům je zde poskytováno základní materiální a finanční zabezpečení a především jsou motivováni pro další spolupráci.

Získávají potřebné informace o možnosti řešení jejich obtížné životní situace s cílem zabezpečit jim ochranu a pomoci při uplatňování práv a obnovení kontroly nad svým životem. Ambulantní formou jde především o snahu co možná nejvíc minimalizovat následky trestné činnosti spojené s jejich prací v sex businessu, poskytovat jim dostatečné a srozumitelné informace o možnostech pomoci.⁴⁷

- *Azylové ubytování*

Jde o poskytnutí bezpečného bydlení s podporou. Cílem je stabilizace celkové situace klienta, případně jeho samostatný život. V rámci této organizace je azylové ubytování určeno výhradně obětem obchodování s lidmi. Zvláštní zřetel je brán na bezpečnost a snahu, aby byl klient schopen opět kontroly nad svým životem.⁴⁸

- *Poradna*

V rámci této služby mohou klienti v bezpečném prostředí konzultovat svou aktuální situaci a případné možnosti jejího řešení. Služba se snaží posílit existující zdroje klienta. Je poskytována osobně i telefonicky. Pokud o to zájemce projeví zájem, může být poskytována i anonymně. Cílem je poskytnout klientům jasné, srozumitelné informace v jejich rodném

⁴⁷ La Strada. [online] [cit. 21.3.2011] URL: <http://www.strada.cz/images/stories/socsluzby/krizova_pomoc.pdf>

⁴⁸ La Strada. [online] [cit. 21.3.2011] URL: <http://www.strada.cz/images/stories/socsluzby/azylove_ubytovani.pdf>

jazyce a co možná nejvíce minimalizovat následky trestné činnosti spojené s obchodováním s lidmi, pomoci jim uplatňovat jejich oprávněné zájmy a práva.⁴⁹

6.2 Charita Česká republika – projekt MAGDALA

Charita Česká republika je nestátní neziskovou organizací, která poskytuje sociálně-zdravotní služby, humanitární a krizovou pomoc při katastrofách v České republice i v zahraničí. Snaží se také o rozvojovou pomoc v zahraničí. Je členem Caritas Internationalis a Caritas Europa.

Projekt Magdala je jedním z mnoha projektů Arcidiecézní charity Praha. Tento projekt je zaměřen na osoby, které zažili domácí násilí, sexuální násilí, obchodování s lidmi, nucenou prostituci nebo nucenou otrockou práci.⁵⁰ Cílem projektu je: „Podpořit ženu, aby našla samu sebe, byla sama sebou, aby si věřila, aby o sobě rozhodovala, aby si sama řídila svůj vlastní život. Jako biblická Marie z Magdaly. ...Aby měla budoucnost pro sebe a své děti...“⁵¹

V rámci projektu jde o následující činnosti:

- *Přímá práce s klienty* (poradenství, krizová pomoc, utajené ubytování, právní a psychosociální služby).
- *Preventivní činnosti* (kampaně zaměřené na veřejnost, besedy pro studenty).
- *Síťování a lobbing* (projekt Magdala je partnerem Programu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi v České republice, je také členem sdružení KOORDONA – koalice organizací proti domácímu násilí, koordinátora projektu je členkou výboru pro prevenci domácího násilí při úřadu vlády České republiky, tento projekt je také členem organizace Česká ženská lobby).

⁴⁹ La Strada. [online] [cit. 21.3.2011] URL: <http://www.strada.cz/images/stories/socsluzby/odborne_sociální_poradenství.pdf>

⁵⁰ KRPÁLKOVÁ, J. *Projekt Magdala*. Praha: Arcidiecézní charita Praha, 2010.

⁵¹ KRPÁLKOVÁ, J. *Projekt Magdala*. Praha: Arcidiecézní charita Praha, 2010, s.8.

- *Výzkumná činnost a vzdělávání* (interní vzdělávání pracovníků v rámci Charity Česká republika, vzdělávání dalších pracovníků NNO a státní správy a samosprávy).

Jednotlivé služby:

- *Linka Magdala* – linka důvěry s nepřetržitým provozem. Klientům je poskytována krizová pomoc a poradenství v oblasti domácího násilí a obchodování s lidmi.

- *Pobytové programy* – sociální služby spojené s bydlením v bezpečném prostředí, kde je klientům poskytována psychosociální pomoc a poradenství.

- *Poradny* – nabízejí sociální a právní poradenství, zdravotní pomoc, psychoterapii a podporu.

- *Terénní práce v rodinách* – pracovnice dochází do rodin, kde existuje hrozba domácího násilí nebo zde již existuje nebo jde o rodiny, které odchází z azylového ubytování.

- *Krizová služba* – slouží k převozu klientek do bezpečného ubytování nebo v případě jejich ohrožení.

- *Koordinační centrum* – podporuje ostatní služby, poskytuje poradenství pro ostatní pracovníky v projektu, koordinuje převozy klientek, poskytuje metodické poradenství, supervizi, předávání informací, konzultace, sběr dat, lobbing apod.⁵²

6.3 Rozkoš bez rizika

Rozkoš bez rizika je občanské sdružení, které vzniklo jako snaha pomoci řešit problém prostituce. Založila jej, po vzoru zahraničních organizací, PhDr. Hana Malinová, CSc. 10.4. 1992 v Brně. Od té doby má již vzniklo několik dalších poboček v oblastech, kde je vyšší koncentrace sexuálních pracovníků. Dnes již organizace pokrývá svou činností 12 krajů. Je vybudován stabilní tým terénních pracovníků a několik kamenných poboček, kde jsou poskytovány poradenské i zdravotnické služby.⁵³

⁵² KRPÁLKOVÁ, J. *Projekt Magdala*. Praha: Arcidiecézní charita Praha, 2010.

⁵³ Rozkoš bez rizika. [online] [cit. 21.3.2011] URL: <http://www.rozkosbezrizika.cz/userdata/soubor_3.pdf>

Organizace vykonává služby na základě následujícího poslání:

„Zdraví každého z nás ovlivňuje zdraví nás všech. Nic neomlouvá páchaní bezpráví a násilí na ženě (člověku). Každý má právo na pomoc, když se rozhodne jakkoli změnit svůj život.“⁵⁴

Tato organizace je zaměřena na ženy, které pracují v sex bussinesu a na ostatní osoby, které se v tomto rizikovém prostředí pohybují. Snaží se o prevenci šíření pohlavně přenosných chorob, stabilizaci a snížení výskytu viru HIV. Další činnosti směřují ke zlepšení postavení žen ve společnosti, které pracují v sex businessu a především v jejich osobních vztazích.

V rámci zákona 108/2006 Sb., o sociálních službách, má organizace zaregistrované dvě základní sociální služby:

- *Odborné sociální poradenství* – Jde o pomoc v jejich osobním životě, prevenci sociálního vyloučení, pomoc při rozhodnutí opustit prostituci a pomoci se zařadit zpět do společnosti, pomoc při prosazování práv a oprávněných zájmů, případně zprostředkování kontaktu na jiné organizace. Významnou aktivitou je také snaha motivovat tyto ženy k dalšímu vzdělávání nebo získání rekvalifikace.

- *Terénní programy* – práce přímo v místě, kde ženy působí v rámci sex bussinesu (na ulici, parkovištích, v klubech nebo privátních bytech). Při kontaktu se pracovnice snaží poskytnout informace jako chránit své bezpečí, jak se chránit před pohlavními chorobami, ale provádí také diagnostiku (HIV, Syfilis, Kapavka) a léčbu sexuálně přenosných infekcí (př. Kapavka) nebo gynekologických onemocnění. Při závažnějších problémech a onemocněních se snaží pracovníci zprostředkovat kontakt s odborníkem.⁵⁵

Mimo tyto služby se snaží v rámci jednotlivých projektů zajistit volnočasové aktivity pro matky a jejich děti – jde o akce pořádané pro klienty organizace se svými dětmi. Jejich cílem je naučit matky trávit se svými dětmi smysluplně volný čas, případně zkvalitnit jejich vztah.⁵⁶

⁵⁴ Rozkoš bez rizika. [online] [cit. 21.3.2011] URL: <<http://www.rozkosbezrizika.cz/cz/kdo-jsme/>>

⁵⁵ Rozkoš bez rizika. [online] [cit. 21.3.2011] URL: <http://www.rozkosbezrizika.cz/userdata/soubor_3.pdf>

⁵⁶ Rozkoš bez rizika. [online] [cit. 21.3.2011] URL: <<http://www.rozkosbezrizika.cz/cz/co-delame/>>

Na Programu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi s lidmi se Rozkoš bez rizika podílí rekognoskační terénu a vytipováváním potencionálních obětí. Poté je předávají dalším NNO (La Strada, Charita Česká republika), které poskytují širší spektrum služeb.

6.4 Mezinárodní organizace pro migraci (International Organization for Migration - IOM)

IOM je mezivládní organizace, která má sídlo v Ženevě. Působí od roku 1951 a dnes již má 125 členských států, 90 provozovatelů, z toho 16 států a 74 mezivládních a neziskových organizací. Svou činnost vyvíjí v rámci více než 1600 projektech. V České republice má svou pobočku od roku 1998 a jejími hlavními aktivitami jsou:

- koordinace dobrovolných návratů do země původu a neintegrace,
- migrace rozvoj,
- prevence a řešení problematiky obchodování s lidmi,
- integrace cizinců v rámci ČR.⁵⁷

V rámci Programu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi IOM nevykonává přímou práci s klientkami. Ve spolupráci se zahraničními organizacemi zajišťuje jejich repatriace do zemí původu. To znamená, že do celého procesu vstupuje, například na rozdíl, od Rozkoše bez rizika až v závěrečné fázi, kdy se klientka rozhodne se vrátit zpět nebo skončí úkony spojené s vyšetřováním. Nejde pouze o repatriace do zemí původu klientek cizinek, ale i žen českého původu zpět z cizí země do České republiky.⁵⁸

Nejvýznamnějšími projekty IOMu v rámci České republiky jsou například:

- „Pilotní výzkum mezi zákazníky komerčních sexuálních služeb ve dvou příhraničních regionech v České republice“,

⁵⁷ Mezinárodní organizace pro migraci. [online] [cit. 21.3.2011] URL: <<http://www.iom.cz/o-nas>>

⁵⁸ *Evaluační výzkum: Program podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi v České republice*. Praha: Demografické informační centrum o.s., 2006.

- „Pilotní výzkum prostředí obchodu s lidmi na území České republiky“,
- „Informační kampaň o prevenci obchodování se ženami“,
- „Trénink v psychosociální péči o děti ohrožené nebo vystavené komerčnímu sexuálnímu zneužívání v České republice“,
- „Současná situace a bezpečnostní aspekty migrace nezletilých bez doprovodu: výměna informací, znalostí a zkušeností.“
- Aplikovatelný výzkum a sběr dat týkající se obchodovaných a sexuálně zneužívaných žen a dětí do, skrz a z balkánského regionu“,
- „Seminář o zkušenostech IOM v obchodu s lidmi“.⁵⁹

⁵⁹ VAVDRA, A. *Problematika obchodování s lidmi v České republice a projekty pomáhající při péči o oběti obchodování s lidmi*. Praha, 2010.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

7 OBLAST VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Oblastí tohoto výzkumného šetření je problematika nucené prostituce a obchodu s lidmi se zaměřením na institucionální pomoc těmto obětem v rámci České republiky. Tak jako v celé teoretické části i zde se budu věnovat pouze oblasti obchodování s lidmi týkající se práce v sexuálním průmyslu. Zaměřuji se na organizace zapojené do Programu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi v České republice (dále jen Program), jejich cíle, způsoby práce, vzájemnou kooperaci a propojenost služeb. U zástupců vybraných institucí také zjišťuji, jak vnímají pohled české společnosti na tuto problematiku. V rámci dvou kasuistik a rozhovorů s klientkami (oběťmi nucené prostituce) se snažím zjistit pohled těch, jichž se právě tato pomoc týká. Zaměřuji se na jejich motivaci odejít z patologického prostředí, nejtěžší momenty a vnímání pomoci jako konkrétní činnosti i celého systému.

Tuto oblast jsem si vybrala i díky mým praktickým zkušenostem, protože již deset let pracuji jako vedoucí azylového domu pro matky s dětmi a ženy v tísní. Jako jedno z mnoha zařízení Charity Česká republika jsme již od roku 2005 partnery v projektu Magdala. To znamená, že aktivně spolupracujeme na Programu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi v České republice.

7.1 Cíl výzkumného šetření

Konkrétním problémem, kterým se ve výzkumném šetření zabývám, je způsob odborné institucionální pomoci obětem nucené prostituce v rámci České republiky.

Výstupem šetření je zmapování cílů, možností a vzájemné kooperace jednotlivých zainteresovaných institucí, jejich interpretace vnímání nucené prostituce v rámci naší společnosti jako celku. To vše na základě rozhovorů se zástupci daných institucí. Celý obraz dokresluji získáním pohledu na způsob jejich pomoci přímo ze strany obětí.

Výchozí výzkumná otázka:

Jakým způsobem a do jaké míry jsou instituce v České republice schopné pomoci obětem nucené prostituce a s jakými problémovými situacemi či systémovými nedostatky se potýkají?

Dílčí cíle výzkumného šetření:

1) Výzkumným šetřením zmapovat a rozkrýt možnosti pomoci jednotlivých zainteresovaných institucí (zástupce Policie ČR, vedoucí La Strady, koordinátor projektu Magdala, pracovník detašovaného pracoviště projektu Magdala a pracovnice Rozkoše bez rizika). V rámci tohoto šetření se soustředí na následující oblasti:

- cíle, případně poslání instituce,
- osobní a profesní motivaci daného respondenta pro práci v této oblasti,
- způsob navázání kontaktu s klienty,
- příklad dobré praxe,
- vzájemná kooperace,
- legislativní problematika,
- celospolečenské vnímání dané problematiky.

2) Výzkumným šetřením zachytit také pohled samotných obětí, které využily, případně využívají, pomoci daných institucí (dvě ženy zařazené do Programu obětí obchodování). Zde se zaměřuji na tyto oblasti:

- způsob, jímž se stala obětí,
- motivační faktor pro řešení situace,
- způsob zkontaktování,
- vnímání pomoci,
- problematické situace.

7.2. Metodologie výzkumu

Vzhledem k tomu, že se ve své práci zabývám spíše otázkami jakým způsobem je organizována a realizována vzájemná interakce mezi pomáhajícími institucemi a oběťmi nucené prostituce a obchodu s lidmi, zvolila jsem si kvalitativní druh výzkumného šetření.

7.2.1. Kvalitativní výzkum

„Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému.“⁶⁰

Kvalitativní výzkum má dlouhou a bohatou historii, nejprve byl chápán pouze jako doplněk kvantitativních strategií, ale postupem času si vydobyl v sociálních vědách rovnocenné postavení. Kvalitativní výzkum je specifický tím, že výzkumník se dostává do intenzivního kontaktu s respondenty v jejich přirozeném prostředí a je hlavním instrumentem šetření. Na začátku šetření si stanoví výzkumnou otázku, kterou během longitudinálního šetření v terénu osvětluje. Výzkumník sbírá data, která mají velmi hloubkový charakter, tato získaná data dále induktivně analyzuje, vytváří podrobný popis toho, co zjistil a stanovuje závěry.⁶¹

7.2.2. Výzkumný vzorek a způsob výběru

Pro svou diplomovou práci jsem si zvolila výzkumný vzorek, který se skládá ze zástupců jednotlivých organizací zapojených do Programu a dvě respondentky z řad klientek, které využívaly nebo stále využívají podporu a pomoc v rámci Programu. S těmito respondentkami jsem se sešla osobně. Jako respondenti ze strany odborníků byli osloveni vždy vedoucí nebo koordinátoři dané instituce nebo projektu. U organizace Rozkoš bez rizika mi rozhovor poskytla sociální pracovnice z důvodů zaneprázdněnosti vedoucí. Také u detašovaného pracoviště projektu Magdala to ze stejných důvodů nebyla vedoucí. Přesto to však byli pracovníci, kteří zde pracují několik let, mají již mnoho zkušeností a byli tudíž schopni mi poskytnout adekvátní informace.

V rámci programu pracuje ještě organizace IOM, která se zabývá mezinárodní koordinací pomoci. Do výzkumného vzorku jsem ji nezařadila proto, že se nevěnuje přímé práci s klienty.

⁶⁰ HENDLI, J. *Kvalitativní výzkum, Základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4., s.48

⁶¹ Tamtéž

Při kvalitativním výzkumu je důležité pro výzkumníka stanovit kritéria způsobu výběru respondentů. Osoba, která provádí výzkumné šetření, musí mít jasno v tom, proč si např. zvolila konkrétní osoby k rozhovoru, zda jsou kompetence dané osoby dostačující pro šetření, apod. Také je důležité zamyslet se nad tím, zda strukturu výzkumného vzorku lze propojit s výzkumnou otázkou. V neposlední řadě musí mít výzkumník jasno v tom, zda je výzkum s vybranými respondenty proveditelný a dosažitelný.⁶²

Pro svou diplomovou práci jsem se rozhodla zvolit předem danou strukturu výběru výzkumného vzorku. Předem daná struktura výběru je charakteristická v tom, že jsou pro výběr výzkumného vzorku předem známá a na výsledcích nezávislá stanovená kritéria.⁶³

Mnou stanovená kritéria pro výběr výzkumného vzorku byla : nevolila jsem si osoby podle jmen, ale na základě jejich postavení v dané organizaci – vedoucí nebo koordinátor (pokud nebyl přítomen a neměl v dohledné době čas, sociální pracovnice,) při hledání respondentek – obětí jsem oslovila respondentky, které byly během několika let na dvou azylových domech a byly zařazeny do Programu. Byly osloveny 4, ale jak s případovou studií, tak i s rozhovorem souhlasily jen 2. S těmito respondentkami jsem se sešla osobně po předem dohodnuté schůzce. S respondenty daných institucí jsem se domlouvala nejprve telefonicky a poté jednotlivé termíny upřesnila mailem. S některými z nich spolupracuji také v rámci mého zaměstnání, tudíž zde byla již předem nastavena atmosféra důvěry a ochoty ke spolupráci.

⁶² HENDL, J. *Kvalitativní výzkum, Základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4.

⁶³ Tamtéž

7.2.3. Výzkumné techniky

7.2.3.1. *Strukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami*

Ke sběru dat od respondentů jsem zvolila výzkumnou techniku - strukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami. Tuto techniku jsem si zvolila proto, že se mi jevila jako nejvhodnější volba k získání dat při mém výzkumném šetření, neboť jsem musela brát zřetel na různost lokace mých respondentů po ČR. Od všech respondentů jsem před zahájením rozhovorů získala pasivní informovaný souhlas k provedení výzkumu.

Strukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami je vhodný použít při takových rozhovorech, které nemáme možnost opakovat. Je sestaven z řady předem pečlivě formulovaných otázek. Vzhledem k předem přesně stanovené struktuře otázek se redukuje možnost, že by se získávaná data při konkrétních rozhovorech výrazně strukturně odlišovala. Získaná data se z těchto rozhovorů snadněji analyzují a interpretují.⁶⁴

7.2.3.2. *Případová studie*

„Stake definuje případovou studii jako úsilí o porozumění určitému sociálnímu objektu v jeho jedinečnosti a komplexitě.“⁶⁵

Případovou studii můžeme charakterizovat jako detailní studium případu, při němž získáváme obrovské množství dat o konkrétním jedinci. V sociálních vědách odborníci přirovnávají případovou studii k mikroskopu, neboť se v ní snaží zachytit popis vztahů a složitost případu komplexně. Pracují i s hypotézou, že čím důkladněji prozkoumají jeden konkrétní případ, tím lépe porozumí dalším podobným případům.⁶⁶

⁶⁴ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum, Základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4.

⁶⁵ Tamtéž, s. 103

⁶⁶ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum, Základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4.

7.2.4. Metody vyhodnocování získaných dat a jejich interpretace

Získaná data během kvalitativního výzkumu potřebují přesnou a adekvátní interpretaci. Výzkumnými technikami dostává osoba výzkumníka do rukou množství nestrukturovaných informací o zkoumané realitě. Ke zpracování dat jsem zvolila metodu zakotvené teorie a analýzu případové studie.

7.2.4.1. Validita výzkumného šetření

Pro zajištění kvality a důvěryhodnosti svého výzkumného šetření jsem při jeho realizaci použila různé zdroje dat, tz. triangulaci. Triangulací se rozumí „kombinace různých metod, různých výzkumníků, rozdílných zkoumaných skupin nebo osob, rozdílných lokálních a časových okolností a teoretických perspektiv, jež se uplatňují při zkoumání určitého jevu.“⁶⁷

Triangulace tohoto výzkumu - strukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami, případová studie, studium dostupných materiálů o institucích.

7.2.4.2. Transkripce rozhovorů

Transkripcí rozumíme přepis mluveného projevu do písemné podoby. Jde o časově náročnou práci, ale pro vyhodnocení dat je přepis podmínkou. Existují 4 techniky transkripce - doslovná, komentovaná, shrnující či selektivní.⁶⁸

Během svého výzkumného šetření jsem si všechny rozhovory s respondenty nahrávala na diktafon. Ke zpracování získaných dat jsem zvolila techniku doslovné transkripce. Vzhledem k jejich obsažnosti je uvádím formou příloh.

⁶⁷ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum, Základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4.

⁶⁸ Tamtéž

7.2.4.3. Zakotvená teorie

„Zakotvená teorie, nebo-li metoda analýzy je induktivně odvozována v procesu zkoumání daného jevu.“⁶⁹ Je objevována prostřednictvím systematického sběru dat a jejich analýzou. Základními prvky jsou koncepty (teoretické pojmy), kategorie (jsou na vyšší a abstraktnější úrovni než koncepty; představují základ vznikající teorie) a propozice (formulují vztahy mezi koncepty a kategoriemi). Stavební kroky zakotvené teorie tvoří kódování záznamů rozhovorů a psaní poznámek. Kódováním se rozumí rozřídění získaných dat směřující k jejich interpretaci. Existují tři druhy kódování- otevřené, axiální a selektivní, ne všechny se musí provádět odděleně- mohou se prolínat, ale vždy se začíná otevřeným a končí selektivním. Kódování je doprovázeno psaním poznámek, které slouží ke zdůvodnění vznikající teorie. Otevřené kódování provádí výzkumník při prvním procházení získaných dat, označuje témata v textu a přiřazuje jim označení. Při axiálním kódování se zpracování dat posouvá o krok dále - propojují se jednotlivé kategorie, výzkumník hledá příčiny a důsledky těchto vztahů. V určitém momentu výzkumník začíná o integraci výsledků ze získaných dat- jedná se o selektivní kódování. Během celé práce se zpracovávají poznámky, kterou mohou být kromě psané podoby také znázorněny pomocí tabulek nebo grafů.⁷⁰

⁶⁹ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum, Základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4., s.245

⁷⁰ Tamtéž

8 PŘÍPADOVÉ STUDIE

8.1 Případová studie č. 1

Tab. č. 5 Paní Ivana

Věk	32 let
Počet dětí	2 (8,10 let)
Stav	rozvedená
Vzdělání	základní
Země původu	Kazachstán
Aktuální stav	Pracuje a bydlí v pronájmu v ČR

Paní Ivana pochází z Kazachstánu z chudé rodiny. Rodiče chtěli, aby se dobře vdala a měla se lépe než oni. Ani ne po dvou letech od svatby ji však manžel začal bít, ponižovat a omezovat ji v sociálních kontaktech. Toto domácí násilí trvalo několik let. V manželství se paní Ivaně narodily dvě děti. Po narození druhého dítěte se již rozhodla ukončit tento vztah, protože již začínala mít strach i o své děti. Utekla k rodičům a po dlouhých sporech (2roky) nakonec manžel souhlasil s rozvodem. Paní Ivana se snažila všemožně rodinu zabezpečit, ale finanční prostředky ze zaměstnání byly velmi slabé. Navíc se u její dcery objevila srdeční choroba, jejíž léčení bylo nákladné a rodina na něj neměla. Dlouholetý kamarád paní Ivaně nabídl, že ji zprostředkuje práci v České republice, kde si vydělá daleko více peněz, než v Kazachstánu a za pár let se může opět vrátit.

Paní Ivana nakonec souhlasila, nechala děti v péči matky a odjela. Mělo jít o práci ve skladu s tím, že když se osvědčí, tak bude mít možnost postupu na lepší práci. Paní Ivana však neuměla téměř vůbec česky. První dny byla opravdu ve skladu, kde třídila zboží společně s dalšími cizinci, kterým však nerozuměla. Po dvou dnech za ní kamarád přišel, že potřebuje půjčit pas, aby sepsali novou pracovní smlouvu na lepší pracovní pozici. Při odchodu z práce ji také vyzvedl s tím, že jí zajistil lepší ubytování. Odvezl ji však do jednoho pohraničního klubu, kde ji zamkl samotnou do pokoje. V tomto pokoji byla zamčená dva dny sama, pak přišel muž, který ji přinutil k sexu a hrubě ji zbil. Pod pohrůžkou zabití jejích

děti ji nutili, aby přijímala další klienty. Paní Ivana nedostávala žádné peníze, pouze stravu a oblečení, nemohla vycházet ven z pokoje, byla neustále zamčená. Z tohoto prostředí se dostala díky razii policie, která dostala udání od místní NNO pracující v terénu.

Policie paní Ivaně nabídla zařazení do Programu. Paní Ivana věděla, že tím, že téměř neumí jazyk dané země, tak má minimální šance si pomoci sama, tudíž s tím souhlasila. Poskytla policii svědectví a ta ji následně předala NNO, která jí poskytla ubytování a další psychosociální služby.

Během období pobytu v této organizaci paní Ivana získala důvěru vůči policii a spolupracovala při vyšetřování. Policie jí také jí zajistila povolení k pobytu a pracovní povolení. Sociální pracovnice v organizaci jí pomohla (dle pokynů policie) navázat kontakt s rodinou, zajistit finanční zabezpečení formou sociálních dávek, psychologickou pomoc a lékařskou pomoc, protože paní Ivana trpěla gynekologickými potížemi. Téměř rok využívala paní Ivana pomoc tohoto zařízení, která spočívala především v psychosociální pomoci, protože paní Ivana trpěla posttraumatickou stresovou poruchou. Také začala navštěvovat kurz českého jazyka pro cizince.

Ke konci pobytu se sociální pracovnice zaměřila na motivaci paní Ivany pro hledání zaměstnání, případně bydlení mimo organizaci. Po určité době se paní Ivaně opravdu podařilo najít práci. Několik měsíců, kdy navštěvovala zaměstnání, ještě bydlela v zařízení NNO a poté si našla bydlení na ubytovně.

Po celou dobu spolupracovala s policií a ta ji doprovázela na případné výslechy či soudní řízení. V současné době paní Ivana stále pracuje, posílá finance své rodině a je ve stálém kontaktu s NNO, kam pravidelně dochází.

V případové studii paní Ivany to byla právě blízká osoba, která jí nikdy neublížila, kdo využil její důvěry a prodal obchodníkům do sexuálního průmyslu. Majitelé klubu, kteří ji nutili do prostituce využili její neznalost jazyka, kterou podpořili izolací a výhružkami likvidací rodiny, aniž by měli tušení, kde její rodina žije.

V tomto případě se velmi pozitivně projevila aktivní a flexibilní spolupráce mezi policií a NNO, konkrétně šlo o Charitu Česká republika.

8.2 Případová studie č. 2

Tab. č. 6 Paní Jana

Věk	40let
Počet dětí	4 (8,9,17,20 let)
Stav	v rozvodovém řízení (2. manželství)
Vzdělání	vyučená
Země původu	Česká republika
Aktuální stav	ubytovaná v zařízení NNO

Paní Jana pochází z České republiky. Ve dvou manželstvích se jí narodily čtyři děti. I v druhém manželství však byly problémy, manžel měl za sebou určitou trestnou činnost a několikrát byl ve výkonu trestu. Paní Jana pracovala většinou pouze na černo nebo brigádně. V době, kdy byl manžel opět ve výkonu trestu, jí kamarád nabídl práci společnice důležitých hostů. Paní Jana odmítala s tím, že sexuální služby provozovat nechce. Ovšem kamarád jí neustále dokola opakoval, že nejde o sex, ale pouze o doprovod při jednáních, jde o vyšší společnost.

Nakonec paní Jana souhlasila. Ovšem její iluze o snadném výdělku a práci hostesky se brzy rozplynula. Ještě před tím, než viděla prvního klienta, si ji vzala majitelka bokem a řekla jí, že pokud mu nevyjde vstříc úplně ve všem a zákazník bude nespokojený, může se jejím dětem něco stát. Od té doby ji již z klubu nepustili, pouze ji nechali zatelefonovat domů, aby jim řekla, že je v pořádku, ale nějakou dobu bude vydělávat peníze mimo republiku.

Po čase si paní Jana začala všimnout, že nucená prostituce asi není jediná trestná činnost majitelů podniku. Začala se bát o svou existenci a díky jednomu klientovi se jí nakonec podařilo utéci. Zkontaktovala se s policií a ta jí dále zajistila pobyt v NNO. Paní Jana spolupracovala s policií, vstoupila do Programu a poskytla jim svědectví. Vzhledem k bezpečí svých dětí souhlasila s jejich svěřením do péče její matky.

V rámci pobytu v NNO si vyřídila nové doklady a sociální dávky. Měla však značné zdravotní problémy a často musela docházet k lékaři. Psychologickou pomoc odmítala. Požádala o rozvod. V místě kde bydlela si našla přítele a brigádně si přivydělávala. Několikrát

byla svědčit u soudu a vycházela policii vstříc, soudní řízení však bylo několikrát odročeno. Měla strach, protože se dozvídala o výhrůžkách nebo falešných udáních majitelů podniku, ale stála si za svým. Největší rána však pro ni přišla, když soud nakonec nevyhodnotil situaci jako nucenou prostituci, tedy kuplířství.

Nyní již soudům a státním institucím nevěří, stále má strach o své děti. Přesto si našla práci a žije s přítelem. S dětmi je v pravidelném kontaktu a dále spolupracuje s NNO.

9 VYHODNOCENÍ ZÍSKANÝCH POZNATKŮ Z VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Citované rozhovory, které mimo případových studií, sloužily pro toto vyhodnocení jsou obsaženy jako přílohy č. 1-7.

9.1 Shrnutí případových studií a rozhovorů – Příloha č. 1-2

Ve shrnutí vycházím z jednotlivých dílčích cílů, které jsem uvedla na počátku praktické části.

1) Jakým způsobem jste se dostala do nucené prostituce?

U obou respondentek byl vstup do nucené prostituce téměř totožný, kdy motivačním faktorem byly finance. Obě odešly od rodiny za vidinou lepšího výdělků aniž by tušily, že půjde o prostituci. Jedna z nich byla cizinka a zde se potvrdila informace z teoretické části, kdy důvody pro které se cizinky nechají zlákat pro práci v cizí zemi bývá často chudoba v zemi původu. Tato respondentka pocházela z chudých poměrů a finance potřebovala pro léčbu své dcery. U obou byl také zprostředkovatelem dané „práce“ člověk, který jim byl blízký a kterému věřily. V obou případech využili pachatelé pro manipulaci s ženami sociální izolaci, znalost rodinného zázemí – vydírání dětmi a nakonec i fyzické násilí. U jedné z nich hrála roli také jazyková bariéra.

2) Co Vás motivovalo danou situaci řešit?

Pro jednu z respondentek byla motivací obava z majitelů klubu a uvědomění si, čeho by ještě mohli být schopni, tedy obava o svůj život. Druhá respondentka trpěla značnou frustrací. Prožívala ponížení, kruté zacházení a ačkoliv zde evidentně vydělávala nějaké finance, nedostávala z nich nic. Přitom odešla z domu vydělat peníze pro své dítě.

3) Jakým způsobem jste se dostala k pomoci?

Jedna respondentka využila pomoci svého klienta a sama utekla. U druhé respondentky šlo o pomoc díky razii policie na základě informace od NNO, která zde vykonávala terénní práci.

4) Co jste vnímala jako pozitivní a co jako negativní ze strany institucí, které Vám pomohli?

Obě respondentky zažily na počátku vstupu do Programu vstřícný přístup policie. Co se týká souhlasu s výpovědí, je znát u obou obavy, že pokud by nesouhlasily, zůstaly by na všechno samy. Spolupráci s NNO obě hodnotí jako výbornou a smysluplnou. Jedna z nich dále hodnotí ochranu policie při probíhajících soudních řízeních, kdy pachatele potkala na chodbě budovy soudu, jako nedostatečnou – „*Policie mi slibovala ochranu a podporu a tady jsem se s nimi dokonce potkala na chodbě. Měla jsem strašný strach, ale přesto jsem vypovídala.*“. Jako velmi negativní vnímá přístup soudu, kde byla její výpověď označena jako nedůvěryhodná a skutky pachatelů nebyly označeny jako trestný čin. „*....kdybych se na celé svědectví vykašlala, mohla jsem žít v klidu dál svůj život s dětmi....*“.

5) Které situace byly pro Vás nejtěžší?

Obě respondentky udávají fyzické týrání a ponižování až jako druhotné „zranění jejich osobnosti“, což koresponduje s případy dlouhodobého násilí, kdy oběť „vytěsňuje“ negativní zážitky. Naopak byl pro ně značně traumatizující pocit nedůvěry, bezmoci a nejistoty. U jedné z respondentek to byla především nedůvěra při soudním řízení.

Celkově lze říci, že výpovědi obou respondentek do značné míry potvrdily mechanismus vzniku a průběhu nucené prostituce, jak byl popsán v teoretické části. Také osobní prožitky a pocity včetně vyrovnávacích strategií se shodují s výzkumy v této oblasti, které jsem zmínila výše.

9.2 Shrnutí případových studií a rozhovorů – Příloha č. 3 -7

I v této části vycházím z jednotlivých dílčích cílů, které jsem uvedla na počátku praktické části. Pro zjednodušení zde respondenty označuji čísly 1 – 5:

- Mgr. Jindřiška Krpálková, koordinátora projektu Magdala – č. 1,
- Mgr. Petra Kutálková, ředitelka La Strady – č. 2,
- Mrg. Blanka Bendová, detašované pracoviště projektu Magdala – č. 3,
- Příslušník Policie České republiky, koordinační činnost Programu – č. 4,
- Mgr. Tereza Gorgoňová, pracovnice Rozkoše bez rizika – č. 5.

1) Kterou organizaci zastupujete a jaké jsou cíle Vaší práce?

Respondenti zde zastupovali:

- za neziskový sektor projekt: Charita Česká republika – projekt Magdala, detašované pracoviště projektu Magdala, organizaci La Strada o.p.s. a Rozkoš bez rizika,
- za státní sektor: zástupce Policie České republiky – Program podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi v České republice.

Ať již šlo o státní či neziskový sektor, měly všechny instituce své cíle zaměřeny na přímou pomoc obětem obchodování s lidmi. Některé z nich poskytují pomoc v širším záběru, jako Charita Česká republika a La Strada. Jejich cílem je nejen vyhledávat potencionální oběti tohoto trestného činu, ale také jim poskytnout dlouhodobější psychosociální pomoc. Oproti tomu Rozkoš bez rizika zde působí především na počátku právě při zkontaktování žen. Policie České republiky spolupracuje po celou dobu zařazení oběti do Programu. Cílem je vyhledávání potencionálních obětí, zajištění bezpečnosti, případně pomoc při řešení povolení k pobytu nebo návratu do země původu.

2) Jaká byla Vaše motivace pro tuto činnost (osobní i profesní)?

Mimo respondenta č. 5 si nikdo z nich nevybral tuto práci zcela cíleně, ale většinou šlo o profesní posun, kdy se daná organizace zapojila do Programu nebo tuto činnost vykonávala již dříve. U respondenta č. 4 to souviselo s pověřením koordinace činnosti Policie ČR v rámci Programu. Podle toho, co jsem vnímala z rozhovorů, jsou všichni v dané činnosti hodně ukotvení a provádějí ji s velkým nasazením. Také, mimo respondentky č. 5, se všichni danou prací zabývají minimálně 8 let, což se již také promítá do jejich profesního přehledu v dané oblasti.

Všichni respondenti mají vysokoškolské vzdělání, lze říci, že práce s oběťmi obchodování s lidmi je jejich specializací.

3) Jakým způsobem Vás klientky (ženy) zkontaktovávají?

Z rozvorů vyplývá, že NNO, tzn. La Strada, Magdala, její detašované pracoviště a Rozkoš bez rizika mají své telefonní linky důvěry. Všechny instituce včetně policie mohou kontaktovat klienty při vlastní práci v terénu. Pouze u dvou institucí respondenti uvedli, že se k nim dostávají klientky přes jednotlivé státní úřady. Jediná organizace La Strada uvedla,

že kontakt získali i od klientů obětí. Samozřejmě, že respondenti nepředkládali jejich statistické údaje, ale pouze informace, které si uvědomovali v aktuální situaci při rozhovoru.

Z toho vyplynuly následující údaje:

Tab. č. 7 Způsob zkontaktování institucí

	La Strada, o.p.s.	Projekt Magdala	Detasované pracoviště	Rozkoš bez rizika	Policie ČR
Telefonní linky důvěry	+	+	+		
V zařízení (osobně/telefonem)			+	+	
Kontakt přes jinou NNO	+		+		+
Kontakt přes Policii ČR	+	+	+		
Úřady		+	+		
Vlastní terénní práce	+	+	+	+	+
Zákazníci obětí	+		+		

4) Kdy vnímáte Vaši práci jako úspěšnou (příklad dobré praxe)?

Respondent č. 4 hodnotil svou práci jako úspěšnou, pokud se podaří u oběti integrace zpět do společnosti, případně reintegrace zpět do země původu a návrat k rodině. Z jeho odpovědi byl znát evidentní zájem o oběť jako bytost, ne pouze průběh případného trestního stíhání. Z odpovědi respondentky č. 2 vyplynulo, že i samotná cesta může být cílem. Jako příklad dobré praxe vnímala to, jak klientka reflektovala celý proces pomoci, bez ohledu na výsledek. Nejkomplexnější pohled poskytla respondentka č. 3, která vnímá jako úspěch nejen dostat ženu z ulice, ale také následné usvědčení a potrestání pachatelů, tedy fungování celého systému pomoci včetně práce justice v rámci naší platné právní legislativy.

5) Se kterými institucemi spolupracujete a jaká je ta samotná spolupráce (atmosféra, negativní nebo pozitivní zkušenosti)?

Z rozhovorů vyplývá, že není problém spolupráce mezi organizacemi, které jsou zapojeny do Programu. Znájí navzájem své kompetence. Také mezi NNO navzájem nejsou žádné

výrazné problémy. Co se týká policie, nastávají problémy především na lokálních úrovních, kde sice byli příslušníci policie proškoleni, ale není to jejich specializovaná činnost, tudíž v určitých charakteristikách pomoci nemají dostatečný přehled. Z odpovědí vyplývají spíše negativní zkušenosti se soudy, státními zastupitelstvími a úřady. Z odpovědí vyplývá, že jakmile se pomoc dostane do fáze, kde již probíhají soudy, často narážejí na neochotu se celou kauzou zabývat a necitlivým přístupem k obětem. Potvrdilo se však to, co je všeobecně známé. Nezáleží na konkrétní instituci, ale na lidech, kteří v ní jsou a jak k problému přistupují. Důležitá je osobní rovina člověka, tudíž to nelze paušalizovat.

Respondentka č. 5 uvedla, že pouze policie někdy očekává něco, v čem jim v rámci svého etického kodexu nemohou vyjít vstříc. S NNO má pozitivní zkušenosti. Zaujala mě odpověď respondenta č. 4, kdy zde uvedl jako jediný možný model osobní spolupráce jak mezi státními, tak i NNO. Vyzdvihl funkci vzájemné důvěry a osobního kontaktu, ne byrokracie. Respondentka č.3 uvádí z 1/3 negativní spolupráci se soudy, s policií 50/50 a s úřady převažující negativní zkušenosti.

6) Kde vnímáte mezery v rámci spolupráce nebo legislativy ČR?

V této otázce se všichni respondenti zaměřili na mezery v legislativě a přístup k obětem, což je evidentně tíží nejvíce. Respondenti 3. a 4. se ve svých odpovědích shodli na tom, že největší problém je na politické úrovni, tedy na nevědomosti a neochotě politiků tuto oblast řešit. Dle respondenty 3. může tato neochota také vyplývat ze samotné účasti politiků na organizovaném zločinu, který prorůstá do státní správy i samosprávy.

Dva respondenti uvádějí jako problém finance, které nejsou pro NNO zabezpečující pomoc obětem obchodování s lidmi dostatečné.

Z rozhovorů dále vyplynou neochota policie dostatečně prošetřovat případy, které jsou nejspíše svým výsledkem.

Respondentka č. 2 uvedla mezery v několika zásadních oblastech. Vidí jako problém velmi slabé postavení oběti – svědka v celém procesu trestního řízení, včetně možné náhrady škody. Také zaručení jeho bezpečnosti vidí jako nedostačující. Věnuje se jako jediná oznamovací povinnosti, která může v praxi působit obrovské problémy. Ostatní pracovníci se této skutečnosti nevěnují pravděpodobně proto, že ještě není znám případ odsouzení pracovníka NNO za porušení oznamovací povinnosti. Ale, jak ona sama říká „...neznamená,

že je to neškodná záležitost.“. V rámci integrace obětí popisuje jako velký problém nemožnost žen nalézt si práci a schopnost splácet dluhy, které jim vznikly, ať již jejich vlastním zaviněním nebo manipulací. Respondentka č. 1 vnímá velké mezery v informovanosti jednotlivých organizací, které se mohou s potencionálními oběťmi setkat a identifikovat je. Na problematiku identifikaci obětí upozornily dvě respondentky. V legislativní rovině uvádí množství soudních řízení, která nejsou dotažena do konce.

U respondentky č. 5 je silně znát její zaměření na terénní práci, protože se ve své odpovědi věnuje především případné regulaci prostituce. Jako negativní jev zde vnímá možnou stigmatizaci a odsuzování těchto žen. Také intenzivně vnímá riziko bezpečnosti v souvislosti se snahami „odsouvat“ prostituci z ulic měst na jejich periferie.

7) Jaká je podle Vás, rovnoměrnost systému, tedy rozložení poskytovaných služeb v rámci ČR?

Všichni respondenti se v konečném důsledku shodli, že systém a množství organizací zapojených do pomoci obětem obchodování s lidmi je nedostačující. Respondent č. 4 zmínil také finanční hledisko. Finanční a personální poddimenzování systému vede k tomu, že neodpovídá skutečným potřebám.

Respondentka č. 5 si uvědomuje kapacitní nedostatečnost, ačkoliv jak sama uvádí, vždy měli klientku komu předat. Respondentka č. 1 nevidí tak velký problém v tom, že by pomáhajících institucí bylo málo, ale v jejich informovanosti a především ochotě ke spolupráci. Při realizaci jejich osvětové kampaně oslovovali ve větší míře státní úředníky, ale stejně bylo nejvíce účastníků z NNO. Respondentky č. 2 a 3 se shodují, že je problém v odbornosti některých poskytovatelů sociálních služeb. S spoustou organizací má zaregistrovanou pomoc obětem obchodování s lidmi, ale jen velmi málo jich je schopno nabídnout komplexní služby, které potřebují. Jde o situace jako je asistence především mimo Prahu připravený.

Celkově lze odpovědi respondentů shrnout do roviny „spíše problém k kvalitě než kvantitě“.

8) Jak vnímáte to, že klientka sama upustí od spolupráce?

Pouze jedna respondentka č. 5 uvedla, že v této fázi již s nimi nespolupracuje. Jejich úkolem je pouze terénní práce a vyhledávání potencionálních obětí. Ostatní respondenti se shodli na tom, že všichni klienti mají právo volby a nelze pomáhat tomu, kdo o to nestojí

nebo není schopen pomoc přijmout. Dvě respondentky č. 2 a 3 se shodly na tom, že je velmi důležité poskytnout obětem určité záruky. Jednak to, že vždy je to jejich svobodná vůle a mohou odejít s tím, že mají možnost se kdykoliv vrátit a své rozhodnutí změnit. Další zárukou může být trvalý pobyt na území ČR, zajištění zaměstnání nebo dlouhodobého bydlení.

U odpovědi na tuto otázku se především projevila profesní zralost respondentů a dlouholeté zkušenosti s cílovou skupinou.

9) Jaký je, podle Vás, pohled celé společnosti v rámci ČR na tuto problematiku?

Všichni respondenti bez rozdílu se shodli na tom, že česká společnost stejně jako politická reprezentace obchodování s lidmi nevnímá jako problém, natož aby přemýšlela o řešení. Ve společnosti panují obrovské předsudky a lidé si vůbec neuvědomují kam až zasahuje tato trestná činnost. Respondentka č. 3 se vyjadřuje i k Programu, kdy uvádí, že jeho počátky byly nastavené velmi dobře a vzájemná spolupráce byla výborná. Postupně však opadl zájem dohlížejících orgánů, včetně finančního zabezpečení Programu.

9.3 Vyhodnocení studia dostupných materiálů jednotlivých institucí

Všechny organizace zapojené do programu mají k dispozici tištěné informační materiály a webové stránky. Protože tři z nich mají zaregistrované sociální služby, lze některé údaje vyčíst i z registru poskytovatelů sociálních služeb. Poslání, cíle a poskytované služby jednotlivých institucí jsem popsala v teoretické části. Některé kompetence jsou těmto institucím dány přímo zákonem (př. Policie ČR), dále pak vyplývají ze zaměření služeb. Rozkoš bez rizika je více zaměřená na práci v terénu a Charita Česká republika a La Strada na komplexnější psychosociální pomoc. La Strada se jako mezinárodní feministická organizace více zaměřuje na legislativní ochranu žen a s tím související lobbying.

9.4 Závěrečné shrnutí

Z analýzy rozhovorů a případových studií lze nastínit následující obraz:

1) Pomoc obětem obchodování s lidmi je přes veškeré snahy výše popsaných institucí v České republice vnímána spíše okrajově a to jak širokou veřejností, tak politickou reprezentací. Odborníci, kteří se zabývají přímou prací s klienty nemají čas ani prostředky na

primární prevenci. Chybí zde výraznější mediální projekt, který by pomohl otevřít toto téma na veřejnosti.

2) Program podpory a pomoci obětem obchodování s lidmi je v naší republice jedinou společnou platformou, která nabízí komplexní řešení dané problematiky. Přes mnohé nedostatky, na které upozorňovali jednotliví respondenti, je průlomový hned v několika rovinách. Tou první je schopnost komunikovat a vzájemně spolupracovat na úrovni státního sektoru a NNO. Pokrývá celý proces práce s obětí a to od aktivního vyhledání oběti, přes psychosociální péči a integraci zpět do společnosti, pomoc v průběhu trestního řízení, až po případnou repatriaci zpět do země původu.

3) Přes deklarovanou poddimenzovanost systému zatím nedošlo k neumístění klienty, což svědčí o pružnosti daného systému a jeho schopnosti nalézt určité rezervy.

4) Funkčnost systému potvrzují i respondentky – klientky Programu.

5) Cílová skupina klientek je natolik specifická, že se zde vytváří určitý „svět sám pro sebe“, což je také jeden z důvodů, proč se o této problematice na veřejnosti tak málo ví.

6) Sociální služby jsou nastaveny na klasickou sociální pomoc, ale tato pomoc selhává v situacích, které jsou specifické, případně vyžadují hlubší odbornost (př. klientka - uživatelka drog, klientka se zdravotním znevýhodněním, bez dětí apod.).

7) Instituce, které jsou zapojené do Programu jsou schopné vzájemně komunikovat, ale žádný respondent již nezmiňoval komunikaci s dalšími státními institucemi, jako například sociální odbory, úřady práce aj. státní agendy.

8) Za dobu fungování Programu vyvstává řada nových překážek, které je nutné řešit. Jde například o finanční a profesionální personální zabezpečení. Program je živý projekt se svou dynamikou, který za dobu své existence prokázal schopnost reagovat na různé situace a to jak u nás, tak v mezinárodním měřítku.

ZÁVĚR

Pokud jste tuto práci dočetli až sem, určitě jste pochopili, že žena nucená k prostituci není ani „šlapka“ ani „rajda“, ale oběť. Člověk, kterému byla upírána jeho základní lidská práva. Pokud společnost 21. století dopouští, aby docházelo k těmto činům, je její povinností vytvářet a podporovat instituce, které budou schopné tuto situaci řešit a nabízet obětem adekvátní pomoc. Česká republika je z pohledu obchodování s lidmi jak zemí cílovou, tak i tranzitní a zdrojovou, přičemž mezinárodní studie uvádějí odhady 300 až 500 tisíc obchodovaných osob v rámci Evropy. Přesto se komplexní pomocí těmto obětem v České republice věnuje pouze jeden projekt, který v sobě sdružuje 5 organizací. Pozitivním zjištěním této práce je fakt, že organizace zapojené do tohoto projektu jsou schopné vzájemně efektivně spolupracovat, což potvrdily i samotné klientky. Existence problematických oblastí je zcela pochopitelná, ale je důležité, že představitelé jednotlivých organizací jsou schopní je objektivně posuzovat a hovořit o nich. Alarmující je, že nejproblematictějšími místem se stává justice: průběh trestního řízení, ochrana a odškodnění obětí, dotažené soudní rozsudky.

Práce s oběťmi obchodování s lidmi je velmi složitá a klade značně vysoké nároky na schopnosti a dovednosti pracovníků. Je nutné si také uvědomovat i určitá rizika, která souvisejí s tím, že jde o trestnou činnost spojenou s organizovaným zločinem. Vlastní práce s klientkami tak vyžaduje značná, často ne levná, bezpečnostní opatření. V této souvislosti jsem intenzivně vnímala, jak tuto oblast v rámci našeho zařízení podceňujeme.

Vzhledem k závažnosti následků spojených s devastací osobnosti, kterou nucená prostituce způsobuje, je institucionální pomoc obětem obchodování s lidmi široký komplex služeb poskytovaný mnoha subjekty.

Tato práce prokázala, že instituce zapojené do Programu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi v České republice mají již vytvořené informační toky a metodologii pro danou činnost a společně vytvářejí funkční síť profesionálních služeb. Těchto zařízení je však stále nedostatek. Také zde vyplývá skutečnost, že informace a kooperace působí jen v úzkém uzavřeném kruhu a instituce vzdálenější od koordinačních center nebo ty, které nejsou součástí zmiňovaného Programu nejsou dostatečně informované, včetně proškolení a zkušeností tamních pracovníků. Právě zde je velký prostor pro případnou osvětu a vzájemné předávání zkušeností. A nejde jen o neziskový, případně státní sektor, který potřebu-

je získat více informací, ale především široká veřejnost, která si vůbec neuvědomuje jak velký rozsah působení má trestná činnost obchodování s lidmi.

Napsáním této práce jsem si sama opět uvědomila, jak tíživý je problém nucené prostituce a obchodování s lidmi a jak je současná společnost vůči této problematice netečná. A nejen laická veřejnost, ale i spousta „odborníků“ je stále zakořeněno ve svých předsudcích a nechtějí se zabývat tématy, která souvisejí s prostitucí, ať již je to z důvodů populismu či obavy z organizovaného zločinu. Přitom dopady z této trestné činnosti jsou pro fungování společnosti velmi závažné a ovlivňují právní, sociální i finanční oblast.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BLATNÍKOVÁ, Š. Psychologické aspekty trestného činu „obchodu s lidmi“. *Policista*, 2007, č. 1, s. 1-8.
- [2] *Churches' Commission for Migrants in Europe (CCME) Christian Action and Networking against Trafficking in Women (CAT): Update action oriented guide for awareness raising and social assistance*. Brussels, 2005.
- [3] ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů. Příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada Publishing, a.s, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2.
- [4] *Evaluační výzkum: Program podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi v České republice*. Praha: Demografické informační centrum o.s., 2006.
- [5] HENDL, J. *Kvalitativní výzkum, Základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4.
- [6] HOLANOVÁ, K., MYSLÍKOVÁ, L., HOLUŠOVÁ, B. a kol. *Instruktažní manuál pro sociální pracovníky a terénní pracovníky*. Praha: Denoc s.r.o., 2007.
- [7] KALIBOVÁ K., *Obchodování s lidmi – některé problematické momenty platné legislativy*. Praha: La Strada o.p.s., 2008.
- [8] KRPÁLKOVÁ, J. *Projekt Magdala*. Praha: Arcidiecézní charita Praha, 2010.
- [9] KUTÁLKOVÁ, P. *Příliš úzká brána k lidským právům, proces identifikace obchodovaných osob v české republice*. Praha, 2010. ISBN 978-80-904548-0-4.
- [10] MATOUŠEK O. a kol.. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál s.r.o., 2005. ISBN 80-7367002-X.
- [11] *Národní strategie boje proti obchodování s lidmi (pro období let 2008-2011)*. Praha: Ministerstvu vnitra, 2008.
- [12] *Obchodování s lidmi: Manuál pro Policii ČR*. Praha: Ministerstvo vnitra, 2006.
- [13] ŠACHOVÁ, P., LOMOZOVÁ, P. *Možnosti a limity odškodnění obchodovaných osob v českém právním systému*. Praha: La Strada o.p.s., 2009.

[14] VAVRDA, A, *Problematika obchodování s lidmi v České republice a projekty pomáhající při péči o oběti obchodování s lidmi*, Praha, 2010.

[15] WIJERS, M. *Trafficking in Women – Forced Labour and Slavery – like Practices in Marriage, Domestic Labour and Prostitution*. Utrecht, 1999.

[16] *Zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník*. ISBN 978-80-7263-561-0.

Elektronické zdroje:

[1] Mezinárodní organizace pro migraci. [online] [cit. 21.3.2011]
URL: <<http://www.iom.cz/o-nas>>

[2] Obchod s lidmi. [online] [cit. 13.3.2011] URL: <<http://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-pomoc-obetem.aspx>>

[3] La Strada. [online] [cit. 21.3.2011] URL: <<http://www.strada.cz/cs/kdo-jsme/poslání-a-hodnoty>>

[4] La Strada. [online] [cit. 21.3.2011] URL: <<http://www.strada.cz/cs/kdo-jsme/o-nas>>

[5] La Strada. [online] [cit. 21.3.2011] URL: <http://www.strada.cz/images/stories/socsluzby/krizova_pomoc.pdf>

[6] La Strada. [online] [cit. 21.3.2011] URL: <http://www.strada.cz/images/stories/socsluzby/azylove_ubytovani.pdf>

[7] La Strada. [online] [cit. 21.3.2011] URL: <http://www.strada.cz/images/stories/socsluzby/odborne_socialni_poradenstvi.pdf>

[8] Rozkoš bez rizika. [online] [cit. 21.3.2011] URL: <http://www.rozkosbezrizika.cz/userdata/soubor_3.pdf>

[9] Rozkoš bez rizika. [online] [cit. 21.3.2011] URL: <<http://www.rozkosbezrizika.cz/cz/kdo-jsme/>>

[10] Rozkoš bez rizika. [online] [cit. 21.3.2011] URL: <<http://www.rozkosbezrizika.cz/cz/co-delame/>>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

aj. a jiné

apod. a podobně

č. číslo

ČR Česká republika

IOM Mezinárodní organizace pro migraci

např. například

NNO nestátní nezisková organizace

NTZ nový trestní zákoník

OSN Organizace spojených národů

PČR Policie České republiky

Program Program podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování v České republice

př. příklad

Sb. sbírka

Tab. tabulka

TZ trestní zákoník

tz. to znamená

tzv. tak zvaně

viz. lze vidět

SEZNAM TABULEK

Tab. č. 1 Počty PČR zjištěných trestných činů obchodování s lidmi (dle §232a).....	28
Tab. č. 2 Počty PČR zjištěných trestných činů kuplířství (dle § 204TZ).....	28
Tab. č. 3 Počty PČR registrovaných obětí obchodování s lidmi (dle § 232a TZ).....	29
Tab. č. 4 Počty pravomocně odsouzených osob a uložených trestů za obchodování s lidmi (dle § 232a).....	29
Tab. č. 5 Paní Ivana.....	58
Tab. č. 6 Paní Jana.....	60
Tab. č. 7 Způsob zkontaktování institucí.....	65

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Rozhovor s klientkou

Příloha P II: Rozhovor s klientkou

Příloha P III: Rozhovor s odborníkem

Příloha P IV: Rozhovor s odborníkem

Příloha P V: Rozhovor s odborníkem

Příloha P VI: Rozhovor s odborníkem

Příloha P VII: Rozhovor s odborníkem

PŘÍLOHA P I: ROZHOVOR S KLIENTKOU

Paní Ivana:

Jakým způsobem, jste se dostala do nucené prostituce?

V mé zemi jsme byli hrozně chudí a já chtěla pomoci mé dceři, která byla nemocná. Rodinný přítel mi nabídl práci v jiné zemi a slíbil mi, že si vydělám tolik peněz, aby měly moje děti lepší život. Vždycky nám pomáhal a já jsem neměla důvod mu nevěřit. Bylo to strašně těžké odjed od dětí. Pracovala jsem v Praze a pak mě odvezli někam, nevěděla jsem, kde jsem. Tam mě nechali dva dny bez jídla, pak mě poprvé znásilnili a teprve pak mi dali najíst. Musela jsem přijímat muže a když jsem „nedělala problémy“, dostala jsem najíst.

Co Vás motivovalo svou situaci řešit (vstoupit do programu)?

Já jsem si tady chtěla vydělat nějaké peníze na léčení mé dcery. Ale tam jsem nedostávala žádné peníze a byla pořád zavřená. Potom, co jsem byla na policii jsem jim odpověděla, na všechny otázky, abych se odtamtud dostala pryč. Neuměla jsem moc česky, tak jsem věděla, že to sama nezvládnou.

Jakým způsobem jste se k pomoci dostala?

Asi za několik měsíců přišla policie a odvedla mě.

Jak jste vnímala pomoc, kterou Vám poskytovali?

Nikdo mě konečně nebil a neponižoval. Mluvili se mnou mým jazykem, tak jsem konečně rozuměla. Řekli mi, co bude, když jim dám svědectví a co to bude pro mě znamenat. Věděla jsem, že sama to nezvládnou a musím svým dětem pomoci. Strašně jsem se bála, ale souhlasila jsem. Pak mě odvezli do azylového domu, kde jsem měla svůj byt, navštěvovala jsem psycholožku a také mě učili česky – to jsem pak chodila i do kurzu. Ale hlavně jsem mohla konečně zavolat svým dětem a slyšet, že jsou v pořádku. Nejvíce mě policie pomohla, že mi řekla, že ti, co mě drželi zavřenou vůbec neví, kde je moje rodina. To bylo to nejdůležitější. A teď mám práci a bydlím sama, ale do zařízení dál docházím, když mám starosti nebo něco potřebuji.

Které situace byly pro Vás nejtěžší?

První dny, kdy jsem byla zavřená a nevěděla jsem, co bude. Uvědomila jsem si, že jsem jim dala pas a i kdybych utekla, tak nemám doklad a neumím jazyk. Fyzická bolest a ponižování bylo hrozné, ale horší byla nejistota a nemožnost něco udělat. Pak to byl taky hrozný strach na policii, nevěděla jsem, jestli tomu všemu mohu věřit, jestli mě zase někam nezavřou....., ale nakonec si uvědomíte, že moc možností nemáte.

PŘÍLOHA P II: ROZHOVOR S KLIENTKOU

Rozhovor – paní Jana:

Jakým způsobem jste se dostala do nucené prostituce?

Kamarád mi nabídl práci společnice a sliboval mi velké výdělky. Ptala jsem se, jestli s tím souvisí i sex a řekl mi, že samozřejmě ne. Nikdy bych nevěřila, že zrovna on mi bude lhát. Když jsem to nechtěla dělat, řekli mi, že ví, kde bydlí moje děti a že jsem je tedy viděla naposled. Pak jsem se podřídila.

Co Vás motivovalo svou situaci řešit (vstoupit do programu)?

Začala jsem si všimnat, že to není jen nucená prostituce, co zajišťuje příjmy majitelům zařízení a začala jsem se bát. Díky jednomu klientovi jsem utekla. Policie mě pak ujistila, že pokud jim poskytnu svědectví, tak mi poskytnou bezpečí a pomoc.

Jakým způsobem jste se k pomoci dostala?

Jeden klient mi pomohl utéci a já jsem šla na policii.

Jak jste vnímala pomoc, kterou Vám poskytovali?

Policie, která mi zařizovala následné ubytování a pomoc se ke mně chovala vstřícně a měla jsem pocit, že jim mohu důvěřovat. Abych ochránila své děti, souhlasila jsem s jejich svěření do péče mé matky. Pracovníci v zařízení mi pomohli zařídit nové doklady, sociální dávky a v průběhu pobytu mi pomáhali se vším, s čím jsem potřebovala. Našla jsem si v místě svého pobytu i práci a přítele. Takhle pomoc mi velmi pomohla se s tím vším částečně vyrovnat. Ale jen do okamžiku, než došlo k prvnímu soudnímu jednání, kde jsem vypovídala jako svědek proti těm, kteří mě nutili k prostituci. Policie mi slibovala ochranu a podporu a tady jsem se s nimi dokonce potkala na chodbě. Měla jsem strašný strach, ale přesto jsem vypovídala. Soudních řízení proběhlo několik a v konečném důsledku to po dvou letech dopadlo tak, že soud celý případ „shodil“ s tím, že o žádnou nucenou prostituci nešlo....Tohle, když jsem se dozvěděla, tak jsem byla úplně zoufalá. Ztratila jsem několik let, kdy jsem souhlasila se spoluprací s policií a ukrývala se v jednom azylovém zařízení....A najednou jsem si uvědomila, že kdybych se na celé svědectví vykašlala, mohla jsem žít v klidu dál svůj život i s dětmi....Už soudům a spravedlnosti nevěřím. Ale i tak zůstávám v kontaktu se zařízením i policií, protože vím, že sama moc šancí nemám.

Jaké situace byly pro Vás nejtěžší?

Asi tady ten poslední zážitek. Všechno to bylo hrozné – snášet výhrůžky, ponižování a bití je někdy nesnesitelné, ale ve chvíli, kdy se dozvíte, že Vám nevěří a shodí všechno to Vaše utrpení jen tak ze stolu, tak teprve tehdy se cítíte jako bezcenná věc. Nemám už iluze o právním systému v České republice.

PŘÍLOHA P III: ROZHOVOR S ODBORNÍKEM

Jindřiška Krpálková, Charita Česká republika

1) Kterou organizaci zastupujete a jaké jsou cíle Vaší práce, kdo ve Vaší organizaci pracuje?

Zastupuji Charitu Česká Republika realizující projekt Magdala, který se velmi intenzivně věnuje problematice nucené prostituce, obchodu s lidmi a obětí domácího násilí. Nabízí pomoc především matkám s dětmi a to komplexní pomoc, to znamená pomoc formou odborného sociálně-právního poradenství, pobytové programy, doprovody k lékařům nebo na soudní jednání či na policii a vše ostatní, co je třeba pro danou klientku, dle její situace.

2) Jaká byla Vaše motivace pro tuto činnost?

Nyní si to již ani moc neuvědomuji. Hodně to byla také náhoda. Ale nicméně, až tak velká náhoda to zase nebude, protože já se dlouhodobě zabývám prací se ženami. Vlastně víc než dvacet let se zabývám problematikou násilí vůči ženám. V roce 2002 se mi naskytla možnost nastoupit do Charity a věnovat se této problematice profesionálně. Tak jsem si to zvolila za své povolání. Vystudovala jsem teologii, potom jsem měla různé výcviky v psychoterapii. Dělal jsem psychoterapeutickou fakultu a jsem supervizorkou sociální práce, dělala jsem postgraduál na fakultě sociální práce Univerzity Karlovy. Sociální práce mě prostě zajímá celoživotně. Konkrétně k obchodu s lidmi, jsem tuto problematiku byla studovat ve Francii, Německu, Itálii.

3) Jakým způsobem Vás klientky zkontaktovávají?

Dozví se buď sami, že máme tísňovou linku Magdala, kde mohou nepřetržitě telefonovat nebo máme spoustu propagačních materiálů, ale máme také práci v terénu. Projekt Magdala propojuje nejrůznější poradny a zařízení azylového typu v Charitě. Terénní práce, která je v rámci Charity, se odehrává na severu Čech a na jihu Moravy. Tam samozřejmě kolegyně upozorňují potenciální klientky na možnost vstoupit do projektu Magdala. Informace o nás mají také nejrůznější úřady, ať už jsou to různé sociální odbory, lékaři a samozřejmě policie. Tímto projektem Magdala jsme zapojeni do programu ministerstva vnitra, kde jedním z partnerů také útvar pro organizovaný zločin, různé krajské služby kriminální policie a vyšetřování, dále organizace La Strada a Rozkoš bez rizika. Takže tyto informace mají a nezdá se, že nám klientku přivede například policie

4) Kdy vnímáte Vaši práci jako úspěšnou (příklad dobré praxe)?

Pokud je to sama žena, kdo nás kontaktuje, tak tam hodně záleží na tom, zda je to Češka nebo cizinka. Protože, pokud je to Češka, tak následuje dalo by se říci, naprosto běžná sociální práce. To znamená zjištění potřeb dané ženy, případně jejích dětí, pokud je má u sebe. Zda má platné dokumenty, jako je občanský průkaz, rodný list, rodné listy dětí, doklady o vzdělání apod. Na tomto základě se dále postupuje, pokud je to například potřeba být nějakou dobu v bezpečí pobytového zařízení, kde o ní nikdo nebude vědět, tak je to relativně snadné. Pokud je to opravdu osoba, která zažila obchodování s lidmi, tak může mít velmi vážné psychické potíže, může mít posttraumatickou stresovou poruchu, často zdravotní, především gynekologické potíže apod. Takže tohle všechno se musí řešit. Samozřejmě nesmíme zapomínat na děti, které mají velmi často zdravotní a psychické potíže. Například se nám vracela paní z Francie a její syn, vzhledem k tomu, že byl přítomen u toho všeho násilí, které spolu zažili, přestal mluvit a měl těžké astmatické záchvaty. Takže všechny tyto věci se musí postupně řešit. Pokud je to cizinka a zjistíme, že nemá legální pobyt, tak samozřejmě ta pomoc je mnohem náročnější a omezená, protože my, jako instituce, nesmíme poskytovat sociální služby nelegálně se vyskytujícím osobám na území České republiky. Takže tam vlastně, dalo by se říci, je výhodou, že je podezření na obchodování s lidmi, protože, pokud je opodstatněné, a pokud je ta osoba ochotná spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení, může být zařazena do programu ministerstva vnitra a tehdy jsme schopni okamžitě zlegalizovat její pobyt. Pak může nastat běžná sociální práce.

5) Se kterými institucemi spolupracujete a jaká je ta samotná spolupráce (atmosféra, negativní nebo pozitivní zkušenosti)

Určitě velmi pozitivní spolupráce je tam, kde například policie sama najde tu dotyčnou osobu a je tedy sama skutečně přesvědčena o tom, že došlo k obchodování. Pokud tomu tak je, tak tam vidíme i velké osobní angažování jednotlivých policistů a vlastně jde všechno snadno. Ale tam, kde není identifikace tak jasná a především dané informace, které by daná osoba mohla mít nejsou tak validní anebo se z nějakých důvodů nedají použít, tak je to velmi špatné. Tam se není čeho chytit a pokud jsou to cizinky, tak nejjednodušší je asi dobrovolný návrat do země původu. Co se týká institucí, s nimiž spolupracujeme, tak je to především ministerstvo vnitra a odbor prevence kriminality. Zde spolupracujeme především se státními zastupitelstvími a policií. Poté také s jednotlivými sociálními odbory pro finanční zajištění klientek, kde bývá velký problém s pochopením dané situace. Dále s ci-

zineckou policií, případně se záchytnými středisky ministerstva vnitra pro uprchlíky. S neziskovým sektorem je velmi dobrá spolupráce např. s La Stradou a pak, samozřejmě s ostatními charitami v rámci ČR.

6) Kde vnímáte mezery v rámci spolupráce nebo legislativy ČR?

Myslím si, že situace pokud se týká obchodu s lidmi, je ve stavu, kdy instituce nejsou dostatečně obeznámeny s danou problematikou. Takže v podstatě pomoc lidem, kteří se dostali do toho koloběhu obchodu s lidmi ještě stále není dostatečná a zcela dostupná. Mezery jsou stále velké. Pokud se týká vyloženě obchodu s lidmi, tak u nás první pilotní program pro osoby, které byly obchodovány za účelem sexuálního zneužívání vznikl v roce 2002. Zde je již relativně dlouhá historie a dalo by se říci, že jednotlivé postupy jsou relativně dobře propracované. Samozřejmě zůstává úplně stranou otázka odškodnění. Ale i tam bych řekla, že některé soudy již mají své zkušenosti a je to relativně dál. Stále však není moc soudních rozhodnutí a případů dotažených do konce. Proto nejsou judikatury a vlastně i identifikace osob, které byly vykořisťovány, je těžká. Řekněme, že v legislativě máme, tak jako většina Evropských zemí zákon k obchodu s lidmi, který de facto kopíruje celosvětovou definici obchodu s lidmi. Ale samotná praxe, identifikace lidí, kteří byli obchodováni za účelem nucené prostituce nebo práce je horší. Na tom se teprve pracuje.

7) Jaká je, podle vás, rovnoměrnost systému, tedy rozložení poskytovaných služeb v rámci ČR?

Pokud se týká obchodu s lidmi, tak my sami jsme se některé roky více, některé méně, věnovali vzdělávání sociálních pracovníků a to jak v zařízeních Charity Česká republika, tak i sociálních pracovníků na různých sociálních odborech, v různých krajích i příslušníků policie. Přesto, že jsme pořádali tzv. kulaté stoly a různá školení, je informovanost o této oblasti velmi nízká. Pokud se něco takového děje např. v Praze nebo v těch územích, kde jsou pracovníci dostatečně proškoleni, tak je to paliativně snadné, ta spolupráce může pak fungovat velmi rychle. Ale pokud se potenciální klientka dostane do kontaktu s pracovníky, kteří nejsou dostatečně obeznámeni s danou problematikou, tak ten postup může trvat daleko déle než řídka s stane, že klientka raději odejde. Občas se také stává, že tyto ženy končí v běžných cizineckých záchytných táborech, kde se zjistí, že měla nelegální pobyt nebo se zjistí, že nemají pas. Než se v různých pobytových zařízeních ministerstva vnitra narazí na někoho, kdo byl proškolen a danou problematiku zná, tak to může někdy trvat dlouho. Po-

kud někdo dobře zareaguje a zavolá nám, pak to může nabrat rychlý směr. My jsme schopni ji téměř okamžitě převzít do péče, zajistit jí krizovou pomoc, od hygieny, potravy až po psychosociální pomoc. Teoreticky vzato jsme objeli všechny kraje, takže na celém území by měli být proškolení pracovníci. Ty kulaté stoly, které jsme organizovali byly určeny především pro státní správu, ale většina účastníků byla přesto z neziskovek. Tudiž neziskový sektor o nás ví asi víc. Pokud tedy někdo vyhledá pomoc u neziskové organizace, téměř vždy jim dlouho netrvá nás vyhledat a zkontaktovat.

8) *Jak vnímáte to, že klientka sama upustí od spolupráce?*

Důvody, proč to ta která klientka ukončí mohou být různé. I klienti a klientky jsou svobodní lidé, mají právo volby. My můžeme všechno, ale ne za ně žít jejich životy. Samozřejmě skvělé je, když nám ukáže, že věci opravdu zvládá sama, občas pošle pohled nebo dokonce přijde a řekne, jak se jí daří. Když to ukončí, protože nechce mít sílu a vůli spolu s námi tvrdě pracovat na návratu do legality a normálního života, tak je to velice smutné. Může nás to trápit i proto, že jsme jí možná nedokázali přesvědčit, že nám může věřit. Když ukončí, protože jí láká dobrodružství a s námi se nudí, asi ještě není zralá, aby něco řešila.

9) *Jaký je, dle Vás, pohled české společnosti na tuto problematiku?*

Česká společnost ?

Má jiné starosti. Nevěří, že se jí to týká. Lidé si nemyslí, že je to tak moc vážné a tak moc rozšířené. Lidé si nemyslí, že nucení k prostituci nebo k práci existuje. Myslí, že každý může z toho odejít. Včetně policistů, státních zástupců a soudců. V tom je hluboký a tragický omyl.

PŘÍLOHA P IV: ROZHOVOR S ODBORNÍKEM

Mgr. Petra Kutálková - La Strada o.p.s., Česká republika:

1) Kterou organizaci zastupujete a jaké jsou cíle Vaší práce, kdo ve Vaší organizaci pracuje?

Zastupuji zde organizaci La Strada Česká republika o.p.s., což je obecně prospěšná společnost registrovaná, jako právní subjekt v České republice. My jsme součástí mezinárodní sítě La Strad, která čítá osm organizací, plus La Strada International, což je vlastně mezinárodní subjekt, jehož cílem je zjišťování informací z těch regionálních organizací, tlumočit na evropskou úroveň nebo i na úroveň organizace spojených národů. La Strada je členskou organizací dvou takových mezinárodních sítí. Kdy jedna je Global Eliance against Trafficking in women (GAATW), to je organizace, která se zabývá tématem obchodování se ženami a druhá organizace je určitou platformou pro osy bez dokumentů. Takže to je La Strada.

Vlastně všechny organizace La Strady pracují v oblasti prevence obchodování s lidmi, druhou oblastí je poskytování sociálních služeb a třetí oblastí je lobby nebo advocacy level. Což se týká sociálních služeb a to je asi to, co Vás bude nejvíce zajímat. My máme registrované tři sociální služby podle zákona o sociálních službách. Jde o odborné sociální poradenství, krizovou pomoc v pobytové i nepobytové formě a azylové domy. Takže to je jedna oblast. Druhá oblast je prevence. Tam se v posledních několika letech věnujeme především prevenci v migrantských komunitách. Máme tým terénních pracovníků vykonávající práci v terénu, což není terénní program, podle sociálních služeb, je to specifická metoda, kdy pracovníci mezi migranty a migrantky šíří informace o pracovních právních problémech. Klienti také mohou zavolat na naši linku. Máme linku zdarma. Jednou týdně s zde domluví lidé v několika jazycích a pokud se nedomluví přímo v tom jazyce, tak jsme schopni sjednat tlumočnicka. Plus malou složkou jsou preventivní přednášky ve školách, ale to už spíše nyní neděláme, máme sadu metodických listů na něž odkazujeme. A pak je oblast advocacy a lobby, což je oblast spíše analytická.

Naším cílem je prevence obchodování s lidmi, myšleném v tom širším slova smyslu. Prevence je vlastně poskytování sociálních služeb podle určitých konceptů a aktualizací. Nebo to vidíte např. v zákoně o sociálních službách, kdy jsou zde služby sociální prevence a jsou to vlastně služby intervence. Každá sociální služba má své individuální cíle. Jiný je cíl

v terénu, kde ten hlavní je informovat, předávat informace, jak předcházet a jak se případně sebeidentifikovat a kam se obrátit. My nedělám terénní služby v oblasti sex bussinesu, takže zde potom podobné materiály šíří kolegyně z Rozkoše bez rizika. Mají naše pohlednice, kde je také napsáno „Stalo se Vám něco takového?“ „Nutil Vás někdo pracovat v prostituci?“ „Nedostávali jste peníze?“ „Bil Vás někdo?“ atd. Takže zde je ten cíl informovat, předcházet, případně dát informaci, že je možná nějaká pomoc. U krizové pomoci je cíl stabilizace hlavně toho člověka, zjištění dané situace, zajištění základních životních potřeb, případně dokumentů a samozřejmě zdravotní ošetření. Pokud budu mluvit hlavně o ženách, které byly nucené pracovat v prostituci, zajistit jim, aby se mohly vyspat, seznámit s celým kontextem sociálních služeb a rozhodnout se, co dál. Dále azylové ubytování. Je to služba dlouhodobá. Tam jsou cíle, aby si ty ženy nebo i muži zařídili postupně svůj život bez nás. Takže nějaký „návrat do běžného života a podpora v tom, aby dosáhli na svá práva, což se prolíná celými našimi službami. Nabízíme také například zastupování zmocněncem při soudním řízení, spolupracujeme i s Charitou, kdy nabízíme i jejich klientům zmocněnce, protože na to máme finanční fondy.

2) Jaká byla Vaše motivace pro tuto činnost?

To saháte hluboko do minulosti, protože já už jsem tady 9 let, takže to je hodně dlouho. Vystudovala jsem sociální práci. V době, kdy jsem končila, jsem zde nastupovala. Před tím jsem pracovala s lidmi bez domova a v romských komunitách. Vždycky mě zajímaly ty skupiny lidí, kteří nemají možnost přístupu k právu a co mě ještě více zajímalo na La Stradě, byl genderový rozměr této problematiky. Protože tehdy La Strada, což je stále, byla feministickou organizací a tehdy pracovala jen se ženami. Takže já jsem vlastně končila v organizaci, která poskytovala služby převážně mužům a zajímalo mě tohle prostředí. Byl to profesní zájem a v neposlední řadě, něčím se člověk živit musí.

3) Jakým způsobem Vás klientky zkontaktovávají?

Těch cest je několik. Je to podobné, jako například u projektu Magdala. Jednak je tady ta linka, která je v současné době již bezplatná, což je ale cesta, která je nejméně častá. Ale spon podle statistik, které máme. Větší skupinu tvoří ženy, které k nám přijdou skrze nějakou jinou, buď pomáhající organizaci a nebo skrze orgány samosprávy. Například, klientka je v kontaktu s romskou poradkyní. Romská poradkyně se dozví, že je nucená k prostituci manželem a zavolá nám nebo streetwork organizace identifikuje někoho, ať už přímo

v terénu nebo v poradně, o kom se domnívají, že byl nucený k prostituci. Nabídnou jim služby, zprostředkují a přicházejí k nám. Potom také, samozřejmě, policie. V minulosti to byl často útvar pro odhalování organizovaného zločinu, který nám, ale i Charitě referoval klientky, ale teď už máme spolupráci s jednotlivými kriminálkami. Například v Chebu nebo v Ústí, kde se nám ozývají. Takže to jsou ty nejčastější cesty. V minulosti byly ještě nějaké případy od zákazníků sexuálních služeb nebo rodiny. Hodně se české ženy vrací např. ze zahraničí, např. z Holandska. Kdy mají českou ženu v sociálních službách v La Stradě v Holandsku a zavolají nám, když ona projeví zájem o naše služby. Dále je to ze Švýcarska, z Velké Británie. My máme neveřejnou adresu, takže nás zde nikdo nenajde jako by např. přišel do nízkooprahu. Samozřejmě nás bohužel najdou na internetu. Program práce v terénu neznamená chození do prostředí sex byznysu, na ulicích oslovují organizace, které poskytují zdravotní služby. Protože, když si představíte situaci, že byste chodila po veřejných domech a mezi „pasákama“ na ulici a říkala byste „Dobrý den, my jsme z organizace, která se zabývá prevencí obchodování s lidmi...“. To je nebezpečí nejen pro tu pracovníci, ale i pro ty ženy, nimiž je v kontaktu. Protože ty street programy s nimi budují důvěru dlouhodobě a je to o tom, že je to především zdravotní prevence. Takže neoslovujeme na ulici.

4) Kdy vnímáte Vaši práci jako úspěšnou?

Jako první, co se mi vybavilo, byla klientka, se kterou já jsem končila spolupráci nedávno. Spolupracovala s námi skoro pět let. Nevím, jestli o tom mohu mluvit jako o úspěchu, ale když jsme se loučili, v té dlouhodobé spolupráci, tak mi přišlo, že odchází úplně jiný člověk, než přišel k nám do organizace. A paradoxně ona to velmi dobře refletovala, byť ten její případ byl, pro mne, velmi smutný a frustrující. Sáhla si snad na každé selhání systému. Dluhy, které si na ní nechal napsat pasák jí zůstaly a odsoudili ji za úvěrový podvod, který byla donucena udělat. Prostě se nepovedlo, byť se její právní zástupkyně odvolávala, jí těch dluhů zbavit a musí je splácet. Pachatele se nepovedlo odsoudit, měla zdravotní problémy a nakonec se musela vzdát i dětí do pěstounské péče, protože nebyla schopná se o ně postarat. Byl to pro ni takový dlouhý boj. Na sociální dávky neměla moc šanci, protože neměla odpracované roky, měla zdravotní problémy z nucené prostituce, protože šlapala na ulici. Tudíž měla podlomené zdraví. Takže časté pracovní absence, málo peněz, dluhy. Opravdu si myslím, že se na ní podepsal ten systém a ona to nesla velmi statečně a vyšla jako velmi silná žena. Což pro mě byla taková zpráva o statečnosti lidí a o tom, že ten pomáhající

vztah pomáhá. A systém nefunguje. Jinak máme spoustu úspěchů, jako třeba teď jsme napsali publikaci, kdy jsem většinu té publikace napsala já a popisují zde ty systémové selhání. Tak to také považuji za dobrou praxi, že se to povedlo uskutečnit. Je zpřístupněna i na webu a je právě o identifikaci. Sice je mimo oblast sex bussinesu, ale některé problémy jsou velmi podobné i s nucenou prostitucí.

5) Se kterými institucemi spolupracujete a jaká je ta samotná spolupráce (atmosféra, negativní nebo pozitivní zkušenosti)

Když začnu od státní správy, tak jako projekt Magdala, jsme součástí Programu podpory ochrany obětí obchodování s lidmi, který je na ministerstvu vnitra na odboru prevence kriminality. Ty interní akty řízení, které program upravují je možné nalézt na internetu. A vlastně v rámci tohoto programu se dělají koordinační schůzky, kde se schází všechny spolupracující subjekty, takže nejen ty nevládní organizace, ale i třeba další odbory ministerstva vnitra a policie. Dokonce státní zastupitelství, cizinecká policie, takže je to místo, kde se dají řešit praktické problémy, které klienty trápí. Podobný koordinační mechanismus je na úrovni meziresortu, kde obchod s lidmi spadá pod ministerstvo vnitra, takže to koordinuje první náměstek ministra vnitra a jmenuje se to meziresortní koordinační skupina a scházejí se tam spíše ředitelé odborů. To je ta oblast spíše té státní správy. Atmosféra je tam většinou..., no já bych tu spolupráci obecně označila spíše jako dobrou. Nicméně, my máme samozřejmě na některé věci jiný pohled, dáváme akcent na jiné věci, my prostě více hájíme práva klientů, což nemusí vždycky být v souladu s tím, co si představují jiné subjekty. Lidé mají například právo na svobodu, takže mohou odejít z našeho azylového bytu a nikdo je nemůže donutit, aby šli svědčit. A když nejdou, tak musí být postihnutí, jako každý jiný, ale my je nemůžeme nutit. Tam samozřejmě vznikají třecí plochy a diskuze nad tím, jak jinak apod. Ale už to, že je ta možnost setkání, si myslím je dobré. Spolupracujeme i s nevládními organizacemi. Například s Charitou teď máme hodně intenzivní spolupráci, protože máme několik případů, na kterých jsme dělali společně, protože by to jiná organizace kapacitně nezvládla. Spolupracujeme také s Diakonií, s organizacemi, které pracují s migranty a s těmi street organizacemi – s Rozkoší bez rizika, s projektem Jana apod. Většinou je ta spolupráce spíše dobrá, ale vždy nějaký ten prostor je a určitě i z naší strany.

6) Kde vnímáte mezery v rámci spolupráce nebo legislativy ČR?

Na téma legislativa má také La Strada publikaci, která popisuje mezery v legislativě. Když se zaměřím na nucenou prostituci. Myslím si, že je problém, pokud pominu identifikaci obchodovaných osob nebo žen nucených k prostituci, kterou, si myslím, že v ČR již docela umíme. Ted' mluvím o celém tom systému. Následuje další potíž, kdy například ty ženy vystupují v postavení svědka poškozeného v trestním řízení. To postavení je, oproti třeba postavení pachatele, velmi slabé v procesně právním řízení. Možnosti, které poškozený má jsou velmi malé. I když legislativa umožňuje připojit se s nárokem na náhradu škody, tak asi také víte z vaší praxe, že ty lidé to nedostávají. Nedosáhnou na to, pokud nemají zmocněnce nebo zmocněnkyni. My jim nabízíme právníky, protože často je to složitá situace. Vlastně je zde jen jeden pravomocný rozsudek, kdy ta žena dostala peníze, tedy kdy jí je soud příkl. Nyní je druhým rokem po tom pachateli vymáhá. V trestním řízení se nemůžete připojit s nárokem za morální újmu. Například u nucené prostituce, ale i určitě u jiných podobných trestných činů, by to bylo hodně důležité. Vy můžete nárokovat majetkové věci, případně nějaké ztížení společenského uplatnění, což je málo a navíc je to obtížné dostat. Takže to je jedna ta celá oblast v trestním řízení. Zaručení bezpečnosti tomu, kdo svědčí a vůbec to, jak se na ty ženy dívají. To již není otázka legislativní, ale myslím si, že obecně kultura práce se svědkem, tady v ČR, je velmi, velmi špatná. Nyní si zrovna dopisují se svou známou, která se zabývá postavením svědka u soudu v mezinárodním tribunálu v Haagu a to, co ona posílá za dokumenty, jak to tam mají ošetřené, je opravdu velmi inspirativní. To je oblast trestního řízení. Samozřejmě někdy, a to je asi podobné i u vás, se policie chová velmi hezky a podporujícím způsobem a někdy dochází k degradujícím situacím, pro tu ženu, pro kterou je to už tak složité. Potom další věc je možnost nalézt si práci. Zde si nemyslím, že by to vyřešila nějaká legislativa, ale ta situace je prostě špatná. Především pro ně, které mají mezeru několik let v životopise. Dále dluhy. Přesně to, co se stalo té klientce. Měli jsme i klientky, které měly dluhy, protože je pokutovala policie. Vůbec nerozeznali, že ta žena byla nucená k prostituci pasákem, který stál opodál. Ta žena nepochopila tento akt nebo na to prostě zapomněla a po půl roce jí přišla exekuce. Takže z tisícové pokuty byla sedmatisícová částka. To je další věc, vůbec možnost dostat s dluhů je pro lidi z nízkopříjímových skupin šíleně složitá. Bylo by toho spousta. Ale co si myslím, že té praxi neprospívá, je oznamovací povinnost u obchodování s lidmi. Nezmiňila jsem to, protože my vedeme takové jako cílené úsilí, společně s dalšími NNO o novelu

v této věci. Kdy např. paní Krpálková (Charita ČR) mi velmi pomohla při posledním jednání, kdy jsme se snažili přesvědčit relevantní orgány, tedy ministerstvo spravedlnosti o to, aby udělalo nějakou novelu v této oblasti. Snad to vypadá pozitivně. Ale rozhodně si myslím, že tak, jak to stojí, je to špatně. A to, že zatím nikdo z nevládních organizací nebyl stíhaný, alespoň já o tom nevím, neznamena, že je to neškodná záležitost. Myslím si, že by nevládní subjekty neměly mít oznamovací povinnost. Určitě tedy v situaci, kdy je oběť trestného činu dospělý člověk. Protože, jak jistě víte i z vlastní praxe, ne všichni chtějí spolupracovat s policií a podat trestní oznámení. A je to úplně pochopitelné a je to legitimní. I když my se snažíme ty lidi motivovat.

7) Jaká je, podle vás, rovnoměrnost systému, tedy rozložení poskytovaných služeb v rámci ČR?

Jak se to vezme. V tom programu Ochrany a podpory obchodování s lidmi jsou tři organizace. La Strada, která se vlastně zabývá jen tou oblastí obchodování s lidmi, Charita, která má projekt Magdala a Rozkoš bez rizika. My máme dva azylové byty tady v Praze a působnost máme celorepublikovou. Ale byty máme zde v Praze a tady s těmi lidmi pracujeme. Charita má x azylových domů po celé České republice. Já přesně nevím, kolik, ale stále je to jen jedna organizace. Nejsou to specializovaná zařízení, jsou to azylové domy pro matky s dětmi. Takže tam si netroufám odhadnout kapacitu. Když se podíváte, kdo všechno si zaregistroval tuto cílovou skupinu, tak těch organizací je o hodně více. Takže to vypadá, že celá ČR je protkaná sítí těch zařízení, ale ty organizace neumí poskytovat ty specializované služby. Například právě asistenci v trestním řízení. Například Magdala to má metodicky vedené. Ale, když jsou to místní azylové domy nebo lokální neziskovky, tak já chápu, že nejsou specializované na to, aby pracovali s cizinci, kteří například potřebují tlumočení. Jak dělat bezpečnostní plánování, když se jedná o organizovaný zločin. To jsou prostě specifické věci. Takže z tohoto pohledu je to méně. I když v poslední době ta kapacita stačí. Nestalo se, že bychom museli někoho odmítnout. Vždycky máme místo a podobně, si myslím, že je to v Magdale. Co je ale podle mne velký problém, je že naší ženskou klientelu v poslední době, tvoří ženy, které mají nějaký další faktor zranitelnosti. To znamená, že dříve to byli cizinky, např. žena z Ukrajiny, která byla schopná sama se o sebe perfektně postarat, uměla vařit, v některých případech to byly i vysokoškolačky. Bydlela v tom našem bytě, my jsme jí pomáhali s pobytem, s hledáním práce, nabízeli asistenci do trestního řízení. Ale teď, v posledních letech jsou to ženy, které mají např. nějaký mentální

handicap, vychodily zvláštní školu, někdy ani to ne, což je veliký faktor zranitelnosti. A na to ten náš azylový byt, kde je pouze služba v noci, není postavený. Nebo jsou to ženy, které užívají drogy nebo ženy, které mají nějaké zdravotní postižení. S tímto ten systém nepočítá a těch míst, kde by dokázali skloubit tuhle náročnou práci s ženou s mentálním handicapem nebo se ženou se složitější psychiatrickou diagnózou je minimum. Zním samozřejmě Standardy kvality v sociálních službách, takže by to neměl být problém. A v tomhle hodně spolupracujeme s Charitou, protože mají azylové domy, kde je non - stop služba, kde těm maminkám pomáhají. Ale když je to žena bez dětí, jsou tyto možnosti omezené. Vždycky se to nějak vyřeší, ale například u žen, které jsou aktivními uživatelkami drog nebo těsně po detoxu, je to situace, na níž není tento systém připravený. A ještě například cizinky... Jejich počet se může zvyšovat a nebude na to kapacita. Azylové domy moc neumí pracovat s cizinkami, ta situace je většinou hodně složitá a spousta zařízení odmítá tyto ženy. Řeknou, že se s nimi nedomluví a nemají finance na tlumočnicka. Takže tohle vnímám jako velký problém v oblasti sociálních služeb. Jinak počty těch lidí klesají. Když jsem nastupovala, byla tato čísla mnohem vyšší.

8) *Jak vnímáte to, že klientka sama upustí od spolupráce?*

Víte, já jsem pragmatická, nyní již se více zaměřuji na tu systémovou oblast, týkající se například právního zastupování. Ale pracuji především s předpokladem apriorní nedůvěry. Tudíž nečekám, že ten člověk bude důvěřovat. Vlastně když přicházeli první klienti a nastavovala se spolupráce, tak já jsem po určité době zjistila, že nám například klientky utekly. Zejména když je přivezla policie a nebylo to úplně dobrovolné rozhodnutí. Po určité době jsem zjistila, že když jim říkám, že mají právo odejít, jen je žádám, aby nám nechaly klíče od azylového bytu, aby nám tím nekomplikovaly situaci, že méně odcházejí. A já si myslím, že je to právo každého člověka, i uprostřed práce, bez jakéhokoliv signálu, odejít. A co si myslím, že se musíme, jako poskytovatelé služeb hodně učit, je ty služby poskytovat tak, aby měl člověk vždy tu možnost se vrátit. Hrozně se mi líbilo, co někdo říkal nedávno...“stalo se vám někdy, že jste měla jít k doktorovi a nešla jste, neodhlásila jste se, a jak je to pak nepříjemné, jít tam znovu, když víte, že tam na vás doktorka čekala...” A myslím si, že my musíme vytvořit takový prostor, aby ty lidi věděli, že se kdykoliv mohou vrátit a kdykoliv změnit své rozhodnutí. Ale nechci tím říct, že když se mi to stalo, že jsem nebyla frustrovaná a nehledala jsem co jsem udělala blbě, kde jsem udělala chybu, jestli

jsem někde příliš netlačila, protože to bylo o pravidlech atd. Takže se nechci idealizovat, ale mě to pomáhalo přežít, protože si myslím, že je právo člověka říct nashledanou.

9) Jak vnímáte pohled celé společnosti v rámci ČR na tuto problematiku?

Spíše špatný. Pokud mluvíme o prostituci obecně, my spíš pracujeme s termínem práce v sex bussinesu nebo poskytování sexuálních služeb. Především proto, že prostituce je zatížená jakoby negativní konotací. My, na rozdíl od Charity nebo od katolických organizací, máme jakoby silný postoj v tom, že si myslíme, že pakliže člověk poskytuje sexuální služby jako dospělá osoba a se souhlasem, tak by to mělo být chápáno, jako legitimní způsob obživy. Takže na práci v sex bussinesu je pohled společnosti špatný. Třeba v Británii vím, že jsou akademičky a mají to jako součást své identity, mají PhD. za jménem. To tady není. A tohle negativní stigma se promítá do nucené prostituce. Určitě jste slyšela, že si za to mohou sami, že prostitutka nemůže být znásilněná, co my ženské chceme, ještě si tím můžeme vydělávat atd. Což souvisí s genderovými stereotypy, které jsou tu velmi silné. Co já mám zkušenost z práce, tak ganderové stereotypy pak vystupují ve spolupráci s klientkami, protože oni je mají internalizované, oni si doopravdy myslí, že si za to mohou sami, byly tak hloupé, že někomu uvěřili, toho pasáka nebo partnera naštvaly, proto je zmlátil. Oni jsou obrazem, který tu genderovou nerovnost konstruuje. Samozřejmě většina z nich vnímala prostituci jako špinavou a potupnou. Ale měli jsme i klientky, které byly sexworkerky, změnily se podmínky, sami si zavolaly o pomoc, policie je dovezla, u nás byly krátkou dobu a vracely se zpět. Ze začátku byly velmi opatrné, když o tom s námi mluvily, než zjistili, že je neodsuzujeme a jsme schopni jim říci: Jasně, tady jsou bezpečnostní typy, které dáváme každému.

Je to práce asi těžká, má rizika, ale nikoho neodrazujeme. Ty předsudky jsou u nás ale stále strašné a promítá se to. Pak to jsou historicky jako že někomu vezmou děti kvůli tomu, že byla nucena k prostituci, jsou v dětském domově a pracovnice toho domova přede mnou řekne „myslíte, že prostitutce, kurvě vrátíme dítě“. A ona u toho stojí. To si myslím, že mluví za všechno. A takhle podobně s nimi často jednájí. V některých případech i na soudech. I třeba ze strany obhajoby je snaha osekát tu svědkyni a tak ji prostě diskreditovat. Kladou jí otázky na sexuální život, snaží se snížit její důvěryhodnost. Takže velmi špatné.

PŘÍLOHA P V: ROZHOVOR S ODBORNÍKEM

Mgr. Blanka Bendová, detašované pracoviště projektu Magdala

1) Kterou organizaci zastupujete a jaké jsou cíle Vaší práce?

Pracuji v Charitě ČR, DCH Brno-OCH Blansko, středisko Centrum“PRO“/Pomoc Rodinám, Obětem/Blansko. Cíl velmi obecný je pomoc bližnímu v nouzi. Cílem našich služeb je poskytnutí komplexu služeb a pomoci rodinám a obětem obchodování s lidmi s důrazem na respektování lidské důstojnosti. A poskytnutí individuální, důstojné a koncepční podpory, pomoci či doprovázení ženám, matkám a jejich dětem, které se ocitly v tíživé životní situaci. Motivovat je k využití svých schopností, podporovat jejich vědomí vlastní jedinečnosti a hodnoty, zvýšit možnosti žít soběstačně smysluplný život v přirozeném společenství.

Můj osobní pracovní cíl je podpořit, poradit, doprovodit či pomoci lidem, kteří sami svoji životní situaci momentálně nezvládají, co nejkvalitněji a přitom neublížit.

2) Jaká byla Vaše motivace pro tuto činnost (osobní i profesní)?

Ve svém životě jsem se opakovaně setkávala s lidmi, jež zažili nebo zažívají domácí násilí, proto jsem se začala o tuto problematiku podrobněji zajímat. V rámci mé profesní práce mi byla nabídnuta možnost napsat a začít realizovat zcela nový projekt, jež byl zaměřený na dvě cílové skupiny = oběti domácího násilí a oběti obchodování s lidmi. Vzhledem k tomu, že mám ráda výzvy a jsem zastánce pomoci právě lidem, kteří jsou znevýhodnění, rozhodla jsem se, že tuto práci přijmu, a mám pocit, že se nám povedlo vytvořit službu, která je lidem prospěšná, a která pomohla mnohým obětem k nalezení smysluplného života.

3) Jakým způsobem Vás klientky (ženy) zkontaktovávají?

Kontakt může proběhnout několika způsoby:

- Pomocí Linky důvěry
- Telefonicky v zařízení
- Osobně návštěvou v zařízení
- Předáním kontaktů z jiných služeb či spolupracujících organizací
- Předáním kontaktu přes úřady
- Předáním kontaktu policií
- V rámci terénní práce – stretwork

4) Kdy vnímáte Vaši práci jako úspěšnou (příklad dobré praxe)?

Úspěšnost mé práce je hůře měřitelná, ale pro mne samotnou je hodně důležitý i vnitřní pocit, že jsem udělala dostatek, co jsem mohla a jako velkou odměnu vnímám úsměv a alespoň částečnou spokojenost svých klientů a jejich dětí.

Příklad dobré praxe, je jednoduchý – utvoří se multidisciplinární tým a ten je složen jak se zástupců policie, tak ze zástupců podílejících se na péči o oběť = NNO, i se zástupců MV ČR, která má na starosti funkčnost Programu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi v ČR.

Pravidelně se schází a kromě zájmu odhalit a potrestat ty, jež se na obchodování podílejí, mají především zájem o oběť a snaží se dle toho konat. Koordinují pomoc a vyjednávají v jejím zájmu, zajišťují nejen její bezpečnost, ale i bezpečnost jejích blízkých /když jsou např. v zemi původu/. To vše tedy znamená i aktivní mezinárodní spolupráci

V rámci přímé pomoci musí spolupracovat jak soc. pracovníci, tak lékaři či psychologové, případně tlumočník a právník. Účelem toho všeho je minimalizovat dopad proběhlého na aktuální prožívání oběti, a soustředit se především na budoucnost a začlenění oběti jak na trh práce, tak do běžného života ve společnosti. Oběť si bude moci určit i zemi, kde chce pobývat /tj. ČR či zemi původu/ a všichni to budou respektovat a konat kroky k tomu, aby toho bylo dosaženo.

5) Se kterými institucemi spolupracujete a jaká je ta samotná spolupráce (atmosféra, negativní nebo pozitivní zkušenosti)

Je to hodně o lidech. Takže mám velmi příjemné, dalo by se říci přímo ukázkové spolupráce, ale také jsem se setkala už i téměř s neprofesionálním přístupem, laxností a nekompetentností. Proto nechci hodnotit, že Ti jsou jen takoví a ti se zas chovají jen takhle.

Spolupracuje s organizacemi jak v ČR, tak i v zahraničí. Nejčastěji z NNO kromě služeb v rámci CHČR jde o La Stradu a Rozkoš bez rizika, z dalších institucí policii, nemocnice či odborní lékaři, MV ČR, Odbory na MěÚ /soc.odbor, SPOD/ , ÚP a justici.

Kontakty v rámci NNO v zájmu klientů bývají převážně pozitivní, u PČR je to tak půl na půl, spíše pozitivní bývá i spolupráce v nemocnici ať už s běžným personálem či s lékaři, na úřadech (Odbory na MěÚ /soc.odbor, SPOD/ , ÚP) převažují hlavně negativní zkušenosti, v rámci justice je zkušenost asi 2/3 pozitivní a 1/3 negativní.

6) *Kde vnímáte mezery v rámci spolupráce nebo legislativy ČR?*

Jsem si vědoma, že je to běh na dlouhou trať, ale je v tom především nechuť naší politické scény se této závažné problematice věnovat. Velkou úlohu v tom hraje i ta skutečnost, že mnoho politiků je bohužel součástí organizovaného zločinu v ČR. A že organizovaný zločin velkou měrou prorůstá do státní správy i samosprávy.

Dále vidím problém špatně nastavených parametrů pro financování NNO, proto ačkoliv jednájí a spolupracují v zájmu obětí OSL, musí se k sobě chovat i jistým způsobem jako konkurence, neboť takto jsou dotační programy koncipovány. Je to špatně, měla by se podporovat propojenost a spolupráce neziskové sféry. A za to by měly být organizace ohodnocovány. Protože síťování a propojenost NNO a jejich služeb může právě obětem OSL v jejich těžké životní situaci adekvátně pomoci.

7) *Jaká je, podle vás, rovnoměrnost systému, tedy rozložení poskytovaných služeb v rámci ČR?*

Velmi špatná a nedostatečná. Když budu hodně kritická – jedná se skoro až o Pragocentrismus. Ne vážně jsou převážně jen dvě hlavní města v ČR, pak okrajově pár malých projektů převážně poblíž hranic s Rakouskem či Německem.

Je velmi zajímavé se podívat do registrací sociálních služeb – kdo že to má ve své cílové skupině právě oběti OSL, a pak se jich zeptat s kolika oběťmi OSL se vůbec kdy setkali, co jim nabízí a kolik obětí OSL bylo jejich dlouhodobějšími klienty. Těch organizací přímo pracujících s oběťmi OSL je opravdu velmi málo na to že jsme pro oběti OSL jak zemí cílovou, tranzitní i zdrojovou, je to velmi málo.

8) *Jak vnímáte to, že klientka sama upustí od spolupráce?*

Mnohdy se ani nedivím, neboť je to velké riziko, jež na sebe a svoji rodinu bere.

Dále je potřeba si uvědomit v jakém psychickém stavu se některé klientky nacházejí a nemalou měrou se na ztrátě zájmu o spolupráci podílí i průtahy v rámci vyšetřování a pomalé jednání soudů. To, že práva a zájmy obviněných v naší společnosti jsou větší než práva a zájmy oběti, to je jeden ze zásadních faktorů proč nechtějí spolupracovat.

Je velmi smutné, když po úporné práci všech již výše uvedených složek a NNO, dojde k obvinění i odstíhání pachatelů, ale z organizované skupiny, jež lze počítat na několik

desítek lidí zbude torzo v podobě 3-5 pachatelů a ti ještě dostanou poměrně malé tresty, hájí je renomovaní právníci a mezitím oběti jsou zastrašovány a musejí se schovávat ony i jejich rodiny, za úplatu jsou pachatelé na kauci propuštěni a pak se po nich i mnohdy slehne zem – to není moc motivující skutečnost pro spolupráci v rámci trestního stíhání.

Tak je proto potřebné nabízet obětem OSL víc než nejistotu a strach, jako např. po určité době trvalý pobyt v ČR, zajištění práce, dlouhodobého bydlení a podobně.

9) Jaký je, podle Vás, pohled celé společnosti v rámci ČR na tuto problematiku?

Velmi podceňuje tuto problematiku a mnohdy zavírá oči, i něco jiného, před problémy vyplývajícími napovrch.

Také mi velmi vadí populistická rozhodnutí a konání, jen tak, aby se zdálo, že dodržujeme práva a úmluvy, ale ve skutečnosti pomoc obětem obchodování s lidmi moc dobře nefunguje, ačkoliv by mohla. Zpočátku, když Program podpory a ochrany obětí OSL vznikl a uváděl se v život, byla spolupráce a práce jednotlivých složek velmi kvalitní a prospěšná, postupně, jak zájem vlády a dohlížejících orgánů upadla, včetně finančního zajištění tohoto Programu, je práce s oběťmi těžší a menší podpora i zájem ze strany jednotlivých složek. To je ostatně i reflektováno v mezinárodním hodnocení ČR v boji proti obchodu s lidmi.

Také se čím dál více stává, že policie nechce prošetřovat dostatečně i podezření, která nejsou jistá svým výsledkem, což považuji za selhávání státních orgánů.

Dalším obrovským problémem je status, jež je v současné době udělován obětem obchodování v rámci Programu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi. Není to vůbec motivační, je velký nezájem o jejich budoucnost, a přitom jsou tyto osoby a jejich rodiny vystavovány velkému riziku.

PŘÍLOHA P VI: ROZHOVOR S ODBORNÍKEM

Příslušník Policie ČR – koordinační činnost Programu podpory a pomoci obětem obchodování s lidmi v ČR

1) Kterou organizaci zastupujete a jaké jsou cíle Vaší práce?

Jsem pracovníkem Policie ČR apracuji na problematice obchodování s lidmi především za účelem sexuálního vykořisťování.

2) Jaká byla Vaše motivace pro tuto činnost (osobní i profesní)?

Mojí osobní motivací bylo především poznání, že oběti obchodování s lidmi jsou od určité fáze tohoto procesu bytostmi, které si již nejsou schopny samy pomoci a z tohoto procesu se vyčlenit. Profesní motivací byla skutečnost, že od roku 2002 jsem byl pověřen koordinací činnosti Policie ČR v rámci Programu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi.

3) Jakým způsobem Vás klientky (ženy) zkontaktovávají?

Kontaktování probíhalo převážně dvěma způsoby. Jednak se jednalo o klientky, které byly v tomto prostředí nalezeny na základě vlastní činnosti našeho útvaru, jednak o klientky, které se obrátily na některou z nevládních organizací zapojených do Programu.

4) Kdy vnímáte Vaši práci jako úspěšnou (příklad dobré praxe)?

Svoji práci jsem vnímal jako úspěšnou, pokud se podařilo vysvobodit klientku z prostředí, kde byla obchodována a vykořisťována a pokud byla úspěšně dokončena její reintegrace do společnosti, respektive byl jí umožněn návrat do její rodiny nebo okruhu blízkých.

5) Se kterými institucemi spolupracujete a jaká je ta samotná spolupráce (atmosféra, negativní nebo pozitivní zkušenosti)

Moje spolupráce s nevládními organizacemi (Charita ČR, La Strada ČR, Rozkoš bez rizika , IOM) probíhala především na základě osobních kontaktů a vzájemné důvěry. Osobně pokládám tento model spolupráce v této citlivé oblasti za jediný možný, formální a byrokratické způsoby spolupráce jsou neefektivní, respektive kontraproduktivní. Moje zkušenosti z této doby jsou výhradně pozitivní, vytvořená pracovní atmosféra a způsoby spolupráce byly dle mého názoru vynikající.

6) Kde vnímáte mezery v rámci spolupráce nebo legislativy ČR?

Mezery vnímám především v tom, že v ČR není problematika obchodování s lidmi ve skutečnosti vůbec řešena. Naše společnost si není schopna ani ochotna přiznat, že zde tento problém existuje a že obchodování s lidmi nemá v 21. století v civilizované společnosti co dělat. Odpovědnost za tento stav vidím jednoznačně v rovině politické, oblast legislativní, finanční, to vše již souvisí jen s tím, že naše politická reprezentace s tímto problémem dlouhodobě vůbec nic nedělá.

7) Jaká je, podle vás, rovnoměrnost systému, tedy rozložení poskytovaných služeb v rámci ČR?

Vzhledem k tomu, že celý systém je dlouhodobě finančně i personálně poddimenzován, domnívám se, že rovnoměrnost tomu odpovídá, respektive neodpovídá skutečným potřebám obchodovaných osob – klientů.

8) Jak vnímáte to, že klientka sama upustí od spolupráce?

Osobně mne to vždy velmi mrzelo, je to však vždy její svobodná vůle. Pomáhat můžeme jen tomu, kdo o to stojí, respektive je schopen tuto pomoc přijmout.

9) Jaký je, podle Vás, pohled celé společnosti v rámci ČR na tuto problematiku?

Bohužel odpovídá přístupu naší politické reprezentace – celý problém si naše společnost v podstatě ani nepřipouští, natož aby jej nějak řešila.

PŘÍLOHA P VII: ROZHOVOR S ODBORNÍKEM

Mgr. Tereza Gorgoňová – Rozkoš bez rizika - Brno

1) Kterou organizaci zastupujete a jaké jsou cíle Vaší práce?

Pracuji v organizaci Rozkoš bez rizika. Cílem naší organizace je snižování rizika souvisejícího s provozováním sexuálních služeb za úplatu. Jedním z hlavních cílů prevence a diagnostika HIV a prevence a léčba dalších sexuálně přenosných chorob. Dále se zabýváme snižováním dalších rizik, které souvisejí se sexuálními službami. Je to především závislostní chování, kdy klientky mají často problémy se svým osobním životem. Snažíme se je upozorňovat na to, co všechno se jim může v sexuálním průmyslu nebo v souvislosti s poskytováním sexuálních služeb mohlo stát. Upozorňujeme je jak na zdravotní rizika, tak i na ty sociální. Snažíme se o prevenci proti násilí, prevenci závislosti nejen na drogách, ale i na alkoholu apod. Často jsou to ženy, které jsou silné kuřačky, ale také mívají závislost na svých partnerech a provozovatelích podniků, v nichž pracují. Takže jde o jakýsi balíček služeb, kde v rámci prevence se snažíme, aby si uvědomili, že, když už tuto práci dělají, tak aby chránili sebe a své okolí. Samozřejmě to má přesah i na širokou veřejnost, protože ve chvíli, kdy jsou zdravé sexuální pracovnice, tak jsou zdraví i jejich klienti. Často otcové od rodin, protože často tyto služby využívají ženatí muži.

2) Jaká byla Vaše motivace pro tuto činnost (osobní i profesní)?

Já jsem se do organizace dostala tak, že jsem psala diplomovou práci na toto téma. Z osobní stránky to bylo proto, že mě ten problém zajímal z toho důvodu, že jsem zjistila, že v některých debatách nemám dostatečné množství argumentů na to, abych přesvědčila některé své kamarády, že tohle není úplně v pořádku a chtěla jsem do toho problému proniknout a poznat, jak to opravdu chodí. Jaké jsou motivace klientek pro to, aby tu práci dělali, jaké jsou jejich životní osudy a příběhy. Ale také, samozřejmě, i to, že jsem chtěla těmto ženám nějakým způsobem pomáhat.

3) Jakým způsobem Vás klientky (ženy) zkontaktovávají?

Naše práce se skládá z několika služeb. Jsme celorepubliková organizace. Působíme téměř ve všech krajích jako terénní služba. V Praze, Brně a teď nově v Českých Budějovicích máme kamenné pobočky, kde je poradna a ordinace. Jsou zde zcela provázány zdravotní a sociální služby. V Praze dvakrát týdně a v Brně jednou týdně máme otevřeno, kdy klientky

mohou přijít bez objednání a udělat si testy na pohlavní choroby. Je zde vždy lékař, zdravotní sestra a sociální pracovnice. Stěžejní činností je však terénní služba. Kdy kontaktujeme klientky na místě, kde poskytují sexuální služby. Máme dva typy výjezdů. Buď jedeme autem a v terénu nabízíme rychlotesty na HIV, Syfilis a případně žloutenku. V týmu je vždy sociální pracovnice a zdravotní sestra. Dále máme ještě ambulanci, kde ty klientky přímo na místě, kde pracují, si mohou udělat kompletní vyšetření, i se stěry. Takže tohle je nejtěžejnější činnost a tam těch klientek nekontaktujeme nejvíc. Co se týče té mobilní ambulance, tak to je právě takový ideální prostor pro odhalování toho, že by ty klientky nemusely být v sex bussinesu dobrovolně. Jste vlastně v místě, kde ty klientky pracují, ale jste ve svém prostoru. Navštěvujeme kluby, ulice, ale i priváty. Kdy nejčastěji se dostáváme do night clubu. Tam tu cestu máme asi nejotevřenější. Tím, že organizace funguje nějakým devatenáctým rokem a tím, že nabízíme zdravotní služby, tak máme celkem otevřené dveře. Jen musím říci, že co se týká kontaktování těch klientek, které by tam nemusely být zcela dobrovolně, tak to není vždy jednoduché. Když přijdeme do klubu a jsou zde ženy, které tu nejsou dobrovolně, tak ti majitelé je, samozřejmě, nepustí za námi do sanitky. Ale už bylo několik případů, že jsme, v rámci terénu, objevili nějaké klientky, které svoji situaci chtěli řešit a právě ve spolupráci s dalšími organizacemi se jejich situace vyřešila. My jsme tedy vlastně, v těchto případech, jen ta spojka. My pouze ty klientky vyhledáváme, dále již na to nejsme personálně, ani materiálně zabezpečeni. To dále řešíme s Magdalou nebo s La Stradou.

4) Kdy vnímáte Vaši práci jako úspěšnou (příklad dobré praxe)?

Například teď nedávno se ve dvou městech podařilo nalézt slečny, které tam nebyly dobrovolně. Sama se jim svěřila, byla několikrát kontaktována a byl tam tudíž již navázán jakýsi důvěrný vztah. Právě ve spolupráci s dalšími organizacemi to dopadlo dobře a klientky opravdu odešly ze sexuálních služeb. Tak to se domnívám, že jsou úspěchy.

5) Se kterými institucemi spolupracujete a jaká je ta samotná spolupráce (atmosféra, negativní nebo pozitivní zkušenosti)

Tím, že jsme rozděleni na sociální a zdravotní služby, tak jsou to i takto zaměřené organizace. Z těch zdravotních jsou to nemocnice, hygienické stanice, z těch sociálních to jsou spolupracující organizace s tou navazující péčí. Například právě pro klientky, které to nedělají dobrovolně (Magdala, La Strada) a pak jsou to další organizace. V každém přísluš-

ném kraji máme nekontaktované spolupracující organizace. Spadají sem i protidrogové služby, protialkoholní léčebny nebo neziskovky, které se tímto zabývají.

Co se týká negativních a pozitivních zkušeností, tak se to asi rozděluje mezi státní sektor a neziskový. Protože, co se týká neziskového sektoru, tam problémy nemáme. Setkáváme se na různých pracovních skupinách, na komunitním plánování apod. Takže se známe většinou osobně a žádné problémy tu nejsou. Někdy je to problém, co se týká magistrátu. My si musíme dávat také velký pozor, abychom ty klientky nijak nediskriminovali. Máme například jméno Rozkoš bez rizika, ale ve chvíli, kdy jednáme s úřady, tak vystupujeme jako R-R, aby nebylo jasné, že klientka je sexuální pracovnice. Ale, samozřejmě, ze strany veřejnosti a různých veřejných zpráv nejsme vždy úplně vítáni. Je pravda, že tato cílová skupina není moc líbivá a ta veřejnost, často i odborná, není tomu příliš nakloněná. S policií je to různé, podle místa a podle regionů. Také podle toho, co potřebují oni, co potřebujeme my. Oni po nás občas chtějí nějaké informace, které my jim říci nemůžeme, tak se to na spolupráci odrazí.

6) *Kde vnímáte mezery v rámci spolupráce nebo legislativy ČR?*

Co se týká zákona, jako takového, my jsme například nedávno dělali výzkum, jak si stojí sexuální pracovnice, co si myslí o případné regulaci prostituce. Některé říkají, že by se registrovaly a většinou nejsou problémem zdravotní vyšetření, ani to, že by platily nějaké peníze. Problém je to, že oni nikomu nevěří. Stále chtějí zůstat skryté, tak, aby například rodiny nevěděly, že jsou sexuální pracovnice. Tam oni vidí problémy v tom, že to bude diskriminační. Další věc, které se trochu bojíme, pokud bude zákon o regulaci, aby to nezkomplikovalo právě život v tom, aby policie neodchytávala klientky u zařízení, kde je jim poskytována pomoc (např. naše pobočky). Tak, jak se to stalo například s bezdomovci. Kdy například před Nadějí začali stávat pracovníci policie a legitimovali klienty. Záleží to také na tom, jak se konkrétní město a region postaví svými vyhláškami k tomuto problému. My samozřejmě nechceme, aby klientky byly v parcích a za hranicemi měst, protože čím méně jsou vidět, tím více jsou ohroženy nějakým násilím.

7) *Jaká je, podle vás, rovnoměrnost systému, tedy rozložení poskytovaných služeb v rámci ČR?*

Nemyslím si, že by ten stav byl dostačující a také si myslím, že například u zdravotních služeb je to i často diskriminační. Nemyslím si, že je to jen v rámci našich klientek, ale i například spousta lidí, kteří se přijdou na infekční oddělení testovat se setkávají s diskriminačním přístupem a nepochopením. Často to ty lidi může i odradit. Ty případy, které jsme měly, tak se všechny vyřešily, ale tím, že těch případů nemáme tolik, tak to nemohu zcela posoudit. Většinou to řeší právě ty spolupracující instituce.

8) *Jak vnímáte to, že klientka sama upustí od spolupráce?*

Tuto práci již právě vykonávají spolupracující instituce.

9) *Jaký je, podle Vás, pohled celé společnosti v rámci ČR na tuto problematiku?*

Já si myslím, že se tímto problémem lidé příliš nezabývají. Že jde o téma, které je trochu zajímavé, pro politiky je to taková populistická záležitost... Samozřejmě, je velice těžké to vyřešit a ani to zcela nejde, ale myslím si, že si společnost neuvědomuje koho všeho se toto téma týká. Protože, když si uvědomíme, kdo jsou zákazníci těch klientek a jaké množství žen je v sex bussinesu, tak je to celkem velké číslo. Ono, kdyby nebyla poptávka, tak by nebyla nabídka. Myslím si tedy, že problém je v nevědomosti společnosti. Jsou zde obrovské předsudky. Lidé se domnívají, že jsou tam klientky, které si vydělávají velké množství peněz, na všechno si stačí sami a jsou tam ze své vlastní hlouposti.

